

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

POLONCA HARTMAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIALNO PEDAGOGIKO

PRIMERJALNA ANALIZA VZGOJNIH PROCESOV IN
UČINKOV V DRŽAVNIH IN CERKVENIH DIJAŠKIH DOMOVIH
DIPLOMSKO DELO

MENTOR:

DR. IVAN ŠKOFLEK

KANDIDATKA:

POLONCA HARTMAN

LJUBLJANA, JUNIJ 2011

Zahvaljujem se mojemu mentorju dr. Ivanu Škofleku za idejo o tematiki mojega diplomskega dela, za spodbudo, strokovnost in nasvete pri njegovi izdelavi. Hvala vsem dijaškim domovom, sodelujočim v empirični raziskavi, za pripravljenost za sodelovanje, še posebej Jegličevemu dijaškemu domu, kjer sem z izkušnjo dela vzgojiteljice tudi neposredno doživela dinamiko dela v dijaškem domu. Zahvaljujem se vsej moji družini in prijateljem za spodbude, pomoč in zaupanje, da zmorem.

Povzetek

V diplomskem delu sem raziskovala razlike v vzgojnih procesih in učinkih med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi. Dijaški domovi so poleg bivalnih pogojev in oskrbe tudi kraj strokovne vzgojne obravnave dijakov v njihovem mladostniškem obdobju, ki je po mnenju mnogih »viharno obdobje iskanja«. Kvaliteta vzgojnih procesov osmišlja delovanje domov oziroma delovanje vzgojiteljev v njih. Cerkveni dijaški domovi delujejo po vrednotah, institucionaliziranih znotraj katoliške cerkve, ki so utemeljeni v krščanski veri na podlagi evangelijev. V empiričnem delu diplomskega dela sem na vzorcu 200 dijakov 2 državnih in 2 cerkvenih dijaških domov raziskovala razlike v različnih vzgojnih procesih in učinkih in se spraševala ali vzgoja po krščanskih vrednotah kvalitativno vpliva na delo v cerkvenih dijaških domovih in ali so zaradi tega boljši in učinkovitejši kot državni dijaški domovi, ki so laični, ali ne. Rezultati raziskave kažejo, da so cerkveni dijaški domovi v mnogih primerih kvalitetnejši v prizadevanjih in učinkih vzgojnih procesov kot državni dijaški domovi.

ključne besede: cerkveni dijaški dom, državni dijaški dom, vzgojni proces, vzgojni učinek, vrednote, kvaliteta

Summary

The thesis studies the differences between Catholic and state dormitories for secondary school students regarding upbringing processes and its effects. Apart from boarding and care, dormitories for secondary school students also offer professional upbringing for students in teenage years, seen by many as “the tumultuous period of searching”. The quality of the upbringing processes gives meaning to these boarding facilities or to the work of the pedagogues working there. Catholic dormitories are based on values that are institutionalised inside the Catholic Church and rooted in the Christian faith as described in the Four Gospels. The empirical part of the thesis examines the differences between various upbringing processes and effects, using a sample of 200 secondary school students in four dormitories – two Catholic and two state dormitories. It investigates whether an upbringing based on Christian values influences the quality of the work in Catholic dormitories; whether it makes them better and more efficient than state dormitories, or not.

The results show that Catholic dormitories are in many cases of higher quality than state dormitories when it comes to efforts and effects of the upbringing processes.

Key words: Catholic dormitory, state dormitory, upbringing process, upbringing effect, values, quality

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	- 1 -
I. TEORETIČNI DEL	- 3 -
2. DIJAŠKI DOM	- 3 -
2.1. ZGODOVINA DIJAŠKIH DOMOV	- 5 -
2.2. DIJAŠKI DOMOVI V SLOVENIJI	- 7 -
2.2.1. ZAKONODAJA IN PRAVILNIKI ZA DIJAŠKE DOMOVE	- 9 -
2.2.2. CERKVENI DIJAŠKI DOMOVI V SLOVENIJI	- 11 -
1. VZGOJITELJ	- 14 -
3.1. DELO VZGOJITELJA V DIJAŠKEM DOMU	- 15 -
3.2. KDO JE VZGOJITELJ V DIJAŠKEM DOMU?	- 17 -
2. MLADOSTNIK	- 20 -
3. VZGOJNA SKUPINA	- 24 -
4. VZGOJNI PROCESI V DIJAŠKIH DOMOVH	- 26 -
6.1. OBLIKE VZGOJNEGA DELA (Starkl, 1999)	- 27 -
6.2. CILJI IN NALOGE VZGOJE V DIJAŠKEM DOMU	- 29 -
6.3. METODE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA V DIJAŠKEM DOMU	- 34 -
6.4. VZGOJNA OBRAVNAVA V DIJAŠKEM DOMU	- 35 -
6.5. AVTORITETA VZGOJITELJA	- 38 -
6.6. PROSTI ČAS V DIJAŠKEM DOMU	- 40 -
II. EMPIRIČNI DEL	- 42 -
7. RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	- 42 -
7.1. OPIS VZORCA	- 42 -
7.2. RAZISKOVALNI INŠTRUMENTI	- 46 -
8. PREVERJANJE HIPOTEZ	- 49 -
8.1. PROBLEM IN HIPOTEZA 1	- 50 -

8.2. PROBLEM IN HIPOTEZA 2	- 52 -
8.3. PROBLEM IN HIPOTEZA 3	- 54 -
8.4. PROBLEM IN HIPOTEZA 4	- 57 -
8.5. PROBLEM IN HIPOTEZA 5	- 60 -
8.6. PROBLEM IN HIPOTEZA 6	- 62 -
8.7. PROBLEM IN HIPOTEZA 7	- 65 -
8.8. PROBLEM IN HIPOTEZA 8	- 68 -
8.9. PROBLEM IN HIPOTEZA 9	- 68 -
8.10. PROBLEM IN HIPOTEZA 10	- 71 -
8.11. PROBLEM IN HIPOTEZA 11	- 74 -
9. ZAKLJUČEK	- 77 -
PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK ZA DIJAKE	- 85 -

1. UVOD

Dijaški dom je ustanova, v kateri se uresničuje tako socialna kot pedagoška funkcija. Je ustrezno in dobro okolje za dijaka, ki mu pomaga pri osamosvajanju na osebni in socialni ravni. Mnogo dijakov ima v dijaških domovih celo boljše bivalne pogoje kot doma, čeprav je še vedno omejena posameznikova zasebnost. Dom ustvari dijaku nove življenjske razmere, ki pomenijo zanj posebne odnose in delovne navade v novem okolju. V domu se dijak vključuje v občutljiva razmerja skupnega življenja, kjer je potrebna še dobršna mera strpnosti, prilagodljivosti in usklajevanje zadovoljevanja lastnih potreb z možnostjo, ki jo ima mladostnik kot posameznik (Rupret, 1999).

Dijaški domovi v Sloveniji so inštitucije, ki so nastale kot nujen odgovor na potrebe dijakov, ki v času šolanja zaradi prevelike oddaljenosti srednje šole ne živijo v domačem kraju, pač pa v kraju šolanja, navadno neposredno ob šoli.

Pravzaprav bi lahko rekli, da ne obstajajo samim sebi v namen, pač pa zaradi šol. Kljub temu ne smemo zanemariti njihove pomembne vloge v življenju dijakov, ki v njih bivajo. Dijaki dom ni samo kraj, kjer lahko dijak med tednom, ko se šola, prespi, se umije, kaj pojé in se uči, ampak tudi kraj, kjer se navaja na samostojnost, se uči socialnih odnosov, prilagajanja, razvija svoje talente, učne navade, skratka, se celostno oblikuje in razvija. Zaradi vsega tega je v domu še kako pomembno, da so vzgojitelji za delo z dijaki dovolj kompetentni, ter da dom v splošnem zagotavlja pogoje za primerno življenje dijakov.

Bistvo socialne orientacije je v tem, da morajo *»družina, enotna šola in Cerkev razvijati smisel za življenje v skupnosti, negovati raznovrstne oblike skupnega življenja in dela, vzgajati v isti smeri, četudi jih različne življenjske okoliščine in socialni položaj vodijo po različnih poteh«*. (Potkonjak in Simleš, 1989, str. 361)

»Koristno je, da ob polnem upoštevanju medsebojne neodvisnosti in avtonomije država in katoliška cerkev sodelujeta in se na osnovi upoštevanja Ustave, mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah in zakonov Republike Slovenije sporazumevata o zadevah, kjer se v svojem delovanju srečujeta.« (Kodelja, 1995, str. 28)

V Sloveniji je večina dijaških domov ustanovljenih s pomočjo države kot državni dijaški domovi, štirje pa so zasebni in so vsi katoliški, v lasti Rimskokatoliške cerkve ali katerega izmed katoliških redov. Te država financira s koncesijo, ki znaša 70 % vzgojnega programa.

Krašovec (2006) je mnenja, da vzgojnih dejavnosti Cerkev ne more niti približno sama finančno pokriti iz svojih virov, saj v veliki meri slonijo na prostovoljnih darovih vernikov. Ugotavlja še, da so druge države bolj naravnane k finančni pomoči Cerkvi v tovrstnih dejavnostih, in da bolj razvojno upoštevajo dejstvo, da sta privatno šolstvo in sociala prek Cerkve cenejša, saj v glavnem Cerkev prevzame stroške gradnje in obnove stavb in so na ta način države razbremenjene.

Tako državni kot zasebni (cerkveni) dijaški domovi morajo delovati po vzgojnem programu, ki je za njih določen preko Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Tako morajo oboji delovati v skladu z načeli in vrednotami tega programa in jim mora biti ta osnova njihovega dela. Iz tega stališča bi moral biti obstoj zasebnih dijaških domov prav tako v interesu države, saj omogoča z istim (in dodanim) programom uresničevanje istih ciljev.

Mnenja o cerkvenih vzgojnih inštitucijah so različna. Nekateri vidijo te kot pomemben in kvaliteten prispevek za vzgojo in socializacijo, drugi pa kot nepotrebno ali celo grozljivo vmešavanje Cerkve in njene indoktrinacije tja, kamor se ne bi smela vmešavati. Sama mislim, da življenje po vrednotah, ki so globoko zasidrane v krščanski veri pripomore h kvaliteti vzgojnih procesov in učinkov.

V diplomskem delu bom skušala raziskati, kaj se v resnici skriva za temi mnenji. V teoretičnem delu bom predstavila osnovne pojme, ki se navezujejo na področje dijaških domov, krščanskih vrednot, kdo sta glavna akterja vzgoje v dijaškem domu (mladostnik in vzgojitelj) ter kateri vzgojni procesi se v njem odvijajo. V empiričnem delu raziskave pa bom konkretno raziskala, kakšne so razlike v procesih, delu, odnosih, ki se vzpostavljajo znotraj državnih in znotraj zasebnih, v našem primeru cerkvenih vzgojnih inštitucij. Ali obstajajo kvalitativne razlike v procesih in učinkih med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi? Namen raziskave je na ta način doprinesti nekaj novih ugotovitev v raziskovalno področje o dijaških domovih v Sloveniji.

I. TEORETIČNI DEL

2. DIJAŠKI DOM

Temeljni namen delovanja dijaškega doma je zagotavljanje urejenih življenjskih in učnih pogojev ter vzgoje dijakov, ki zaradi šolanja začasno bivajo izven domačega okolja v skladu z vzgojnim programom za dijaške domove, upoštevajoč ustavno opredeljene človekove oziroma otrokove pravice in svoboščine ter pozitivne sodobne občečloveške vrednote v zvezi s sobivanjem v skupnostih (Pravilnik o bivanju v dijaških domovih, 2. člen).

14. člen Pravilnika o bivanju v dijaških domovih definira temeljne naloge dijaškega doma, ki so:

- zagotavljati bivanje in vzgojo dijakov v času bivanja v dijaškem domu v skladu s standardi in vzgojnim programom;
- določiti specifične pogoje sprejema in bivanja, organiziranost in način dela in jih predstaviti zainteresirani javnosti;
- določiti domska pravila, ki zajemajo domski red, način zagotavljanja varnosti in zdravja, merila in postopke podeljevanja nagrad in priznanj ter drugih vzgojnih ravnanj in druge zadeve v skladu s tem pravilnikom in drugimi predpisi;
- sodelovati s šolo, v kateri se dijak izobražuje (obveščanje, govorilne ure, roditeljski sestanki in podobno);
- sodelovati s starši (govorilne ure, roditeljski sestanki in druge oblike sodelovanja).

Način dela v dijaških domovih je odvisen od mnogih dejavnikov - načina organizacije dela, virov financiranja, vzgojno-izobraževalnih ciljev, definiranja nalog in načina upravljanja. Rosič (1996, str. 35) pravi, da v svetu obstajajo naslednje oblike organiziranja dijaških domov:

- internati, ki v celoti organizirajo dijakovo šolanje in prosti čas, kar pomeni, da imajo učenci poleg stanovanja in prehrane v internatu organizirano tudi izobraževanje v celoti (Francija, Belgija, ZDA, Rusija);
- internati, kjer dijaki stanujejo, se hranijo in pripravljajo za šolo, šole pa obiskujejo v bližnji okolici (Francija, Belgija, ZDA...);
- »pol-internati«, kjer dijaki bivajo podnevi, obiskujejo v šolo, imajo organiziran prosti čas, zvečer pa se vračajo v svoje družine.

Vzgojna funkcija dijaškega doma je specifična, ker v njem živijo dijaki, ki še dozorevajo zunaj svoje družine. Tako prevzemajo vzgojitelji nekatere naloge staršev. Razen individualne pomoči in zastopanja staršev v šoli je delovanje vzgojiteljev usmerjeno k osamosvajanju dijakov, k njihovi osebni in socialni integraciji, k razvoju pozitivne samopodobe, k pozitivnemu samovrednotenju in k pospeševanju socializacije dijakov. Vzgojitelji skrbijo za varnost dijakov, za njihovo psihofizično integriteto, za zagotavljanje temeljnih pravic, ki izhajajo iz Ustave in veljavnih zakonov. Pri izpeljavi celotne ponudbe in še zlasti pri izpeljavi vzgojnih nalog vzgojitelji tesno sodelujejo s starši dijakov, s šolo in okoljem (Skalar idr., 1994).

»Dom mora biti omejevalec različnih političnih in svetovnonazorskih različic vzgojiteljev, da ne bi ti s konkurenčnimi vzgojnimi vplivi učence intelektualno in čustveno ovirali pri njihovem postopnem in avtohtonem svetovnonazorskem razvoju, razen seveda v primeru, da starši ne želijo ideološkega nevtralizma.« (Pšunder, 1992, str. 52)

Če si starši tega ideološkega nevtralizma ne želijo in si, kot v našem primeru, želijo vzgoje po krščanskih vrednotah, lahko otroke pri nas, v Sloveniji, vpišejo v cerkvene dijaške domove.

Dijaške domove lahko razvrstimo v različne kategorije (Dečman Dobrnjič, Černetič in Rožman, 2007, str. 7-8).

Glede števila dijakov, ki bivajo v dijaškem domu, domove delimo na:

- majhne, kjer biva do 200 dijakov,
- velike, kjer biva nad 200 dijakov.

Glede na strukturo uporabnikov ločimo:

- dijaške domove, kjer bivajo le dijaki,
- dijaške domove, kjer bivajo študenti in dijaki in
- dijaške domove, kjer bivajo dijaki in osnovnošolci.

Glede na **način financiranja in organiziranost** jih delimo na:

- samostojne dijaške domove,
- dijaške domove, ki delujejo skupaj s šolami,
- koncesijske dijaške domove (pri nas so to izključno dijaški domovi, ki jih upravlja Cerkev).

2.1. ZGODOVINA DIJAŠKIH DOMOV

Pogled v zgodovino dijaških domov nam lahko pokaže, da so bili prvi dijaški domovi ustanovljeni na pobudo in pod okriljem Cerkve, ki je očitno prva zaznala smoter njihovega nastanka. Vidimo lahko tudi, kako se je razvijala njihova vzgojna usmerjenost skozi zgodovino.

V srednjem veku so domove imenovali internati, aluminati ali konkviti. Medtem ko so bili internati bolj posvetne ustanove, so bili aluminati in konkviti izrazito versko obarvani. Skoraj vse različice domov so bile v rokah Cerkve in so bile namenjene otrokom premožnih in vladajočih slojev. Iz te razvojne linije internatske vzgoje so se razvili kolidži v Veliki Britaniji in privatne internatske šole v drugih deželah. Smisel te vzgoje je bila socialna orientacija (Pšunder, 1992).

Prvi internat (konvikt) v Ljubljani, namenjen izključno srednješolcem, je bil odprt že leta 1600, ustanovili pa so ga jezuiti ob svoji gimnaziji. Sprejemal je predvsem dijake, ki so se šolali za duhovniške poklice, izjemoma pa so sprejemali tudi dijake drugih šol (Starkl, 1999).

Vzgojno delo v prvih dijaških domovih v 19. in 20. stoletju ni imelo enotnih teoretičnih izhodišč, veljal je nekakšen pluralizem glede mnogih sestavin, ki so ključnega pomena za celovit razvoj mladih ljudi. Ohranjali so se še vedno elementi samostanske vzgoje, vsaj na področju medsebojnih odnosov, reda in discipline kot temeljne postavke uspešnega vzgojnega dela, ki je zagotavljalo prav tako uspešno šolanje mladih (Starkl, 1999).

Dijaškim domovom v Sloveniji je bila v prvi vrsti namenjena socialna funkcija in so bili tudi uvrščeni med socialne ustanove. Vzgojno delo v njih je glede reda in discipline še vedno temeljilo na samostanskih in delno morda vojaških izkušnjah, kar je ponazarjala tudi arhitektonska zasnova na novo zgrajenih ali za silo prenovljenih stavb. Doktrinarni prijem je v glavnem temeljil na teoriji in praksi Antona Semjonoviča Makarenka (Starkl, 1999).

Po drugi svetovni vojni so bili vsi cerkveni in privatni dijaški domovi podržavljeni.

V drugi polovici 60-ih let pridobiva domovinsko pravico, vsaj po besedah, teorija permisivnega lotevanja vzgoje, ki jo večina vzgojiteljev ni pravilno razumela in so se nekateri poskusi pedagoškega ravnanja v skladu z njo v glavnem ponesrečili (Starkl, 1999).

Ponovno so se začeli cerkveni dijaški domovi ustanavljati in delovati po osamosvojitvi leta 1991.

2.2. DIJAŠKI DOMOVI V SLOVENIJI

Po podatkih Ministrstva za šolstvo in šport v šolskem letu 2010/2011 v Sloveniji deluje 40 dijaških domov, od tega 36 javnih in 4 zasebni dijaški domovi. Od 36 javnih dijaških domov je 18 takih, ki so samostojni (kar pomeni, da so samostojna enota in so nastali neodvisno od katere koli srednje šole) ter 18 dijaških domov ob šoli (kar pomeni, da so nastali za potrebe srednje šole, neposredno ob kateri stojijo).

»Državni dijaški domovi so tako kot druge državne vzgojne institucije laični. Resnično laičen dijaški dom je dijaški dom, v katerem ni nihče izključen zaradi prepričanj, religioznih in drugih. V vzgojnem smislu teži k razvijanju kritičnega duha, osebnih odločitev, svobodne presoje ipd. To seveda niso edini cilji vzgoje, toda brez njih vzgoja ne zasluži tega imena.« (Kodelja, 1995, str. 8)

»Laičnost pomeni državno načelo, kjer ima vse politične in administrativne pristojnosti laična oblast in ne Cerkev. Laična oblast se ne vmešava v religiozne zadeve in hkrati ne dopušča poseganje Cerkve v njene pristojnosti.« (Šetina, 2002, str. 20)

Vse 4 zasebne dijaške domove je ustanovila in jih vzdržuje katoliška Cerkev.

Posebnost Cerkvenih dijaških domov je, da v njih vzgoja temelji na etiki in morali krščanske filozofije, in da država iz svojega proračuna delno prispeva finančna sredstva za izvajanje dejavnosti, razliko stroškov pa plačajo vpisani dijaki.

V zadnjem desetletju je zaznati velik upad vpisa dijakov v dijaške domove. Največji upad se je zgodil v šolskih letih 2004/2005 in 2005/2006, ko je bil vsako leto večji od 7 % glede na preteklo leto. Zadnja leta se upad vpisa zmanjšuje, to šolsko leto (2010/2011) je tako bil 1,1 %. Tako je bilo v šolskem letu 2002/2003, ko je v dijaških domovih bivalo 7457 dijakov in dijakinj, v šolskem letu 2010/2011 pa le še 5276 dijakov in dijakinj.

Upad vpisa dijakov pa se ni zgodil v zasebnih, cerkvenih, dijaških domovih, kjer so kapacitete v šolskem letu 2010/2011 kar 93,5 % zapolnjene (z dijaki), medtem ko so v državnih dijaških domovih le te samo 50,7 % zasedene.

Zaradi upada vpisov v dijaške domove je bilo posledično ukinjenih precej dijaških domov ali pa so postali bolj dostopni študentom, ki so zapolnili še neizkoriščene kapacitete le-teh. Takih dijaških domov je bilo v šolskem letu 2009/2010 skoraj 20 %.

Razloge za upad vpisa Dečman Dobrnjičeva, Černetič in Rožman (2007) pripisujejo:

- zmanjšani nataliteti Slovencev;
- spremenjeni mreži šolstva v Sloveniji – v občinah država ustanavlja nove šole, nove programe in oddelke izobraževanja, tako da imajo dijaki omogočeno izobraževanje bližje svojemu domu in tako ne potrebujejo ponudbe dijaških domov;
- drugačnim ciljem otrok in staršev – vse več otroki se po končani osnovni šoli vpisuje v gimnazijske programe, ki so pogoj za univerzitetni študij, saj »new age« spreminja odnos Slovencev do izobraževanja, fizično mojstrsko delo in delo na kmetiji izgublja vrednost med mladimi, znanje in izobrazba sta višji vrednoti;
- spremembi politike izobraževanja – vse večja je ponudba izrednega, samoplačniškega študija, tako srednješolskih, visokošolskih in univerzitetnih programov;
- drugačni socialni politiki države in socialnemu statusu prebivalstva – število štipendij se vsako leto manjša, vse več prebivalstva je na pragu revščine in iz tega razloga se otroci izobražujejo v kraju bivanja;
- menjavanju šolskih zakonov, standardov in normativov, sorazmerno s tem pa upada dotacija, ki je iz državnega proračuna namenjena vzdrževanju in investicijam v dijaških domovih.

2.2.1. ZAKONODAJA IN PRAVILNIKI ZA DIJAŠKE DOMOVE

Dijaški domovi so javni zavodi, ki jih lahko ustanovi republika, občina, mesto ali druge z zakonom pooblašene javne pravne osebe. Zavodi so pravne osebe s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, ki jih določata zakon in akt o ustanovitvi zavoda (Dečman Dobrnjič, Černetič in Rožman, 2007).

Leta 1995 (po srečanju ravnateljev v Portorožu) se je doseglo, da so dijaški domovi vključeni v zakonodajo kot enakovreden člen vzgojno-izobraževalnega sistema v Sloveniji. Zakona za dijaške domove še ni, vendar imajo dijaški domovi v šolski zakonodaji enakovredno mesto z drugimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi.

Bivanje in delovanje dijaških domov v Sloveniji ureja 6 zakonov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (omenjeni DD)
- Zakon o vrtcih,
- Zakon o osnovni šoli,
- Zakon o gimnazijah (omenjeni DD),
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (omenjeni DD),
- Zakon o izobraževanju odraslih.

Delo v dijaških domovih določajo še podzakonski akti in pravilnik

- Odredba o normativih in standardih v dijaških domovih (v Ur. L. RS. Št. 37/20.6.1997),
- Pravilnik o pedagoški dokumentaciji v dijaških domovih,
- Pravilnik o bivanju v dijaškem domu (v Ur. l. RS, št 34/10. 5. 1999),
- Pravilnik o šolskem/domskem redu (Starkl, 1999).

Vzgojni pristop pa določa Vzgojni program za dijaške domove.

V pravilniku o bivanju v dijaških domovih, ki je bil izdan leta 2006, se urejajo pogoji, merila in postopek sprejema v javne dijaške domove, pogoji bivanja in druge pravice in obveznosti dijakov, vajencev in študentov višjih šol in drugih oseb ter dokumentacija, ki se nanaša na dejavnost dijaških domov. Pravilnik se uporablja tako v javnih dijaških domovih kot tudi v dijaških domovih ob šolah. Pravilnik lahko uporabljajo tudi zasebni dijaški domovi, ki se financirajo iz javnih sredstev za izvajanje javne službe (Pravilnik o bivanju v dijaških domovih, 1. člen).

Funkcijo integriranja, usklajevanja in celostnega pristopa dijaških domov v slovenskem prostoru ima Skupnost dijaških domov, ki je bila ustanovljena leta 1965 v Ljubljani. Za strokovni razvoj dijaških domov skrbi Zavod Republike Slovenije za šolstvo, kjer imajo dijaški domovi po zakonu sistematizirano delovno mesto svetovalca za dijaške domove (Dečman Dobrnjič, Černetič in Rožman, 2007).

Pedagoško delo v slovenskih dijaških domovih temelji na klasičnih humanističnih vrednotah (spoštovanje človeških pravic, multikulturalnost, skrb za zdravo okolje in mirovništvo) ter na vrednotah, kot so pozitiven odnos do slovenskega naroda, slovenske kulture in spoštovanje slovenskega jezika. (Skalar idr., 1994)

Šetina (2002, str. 15) piše, da mora dijaški dom za uresničevanje vzgojno-izobraževalnih nalog zagotavljati:

- materialne pogoje v skladu z normativi za graditev in opremo dijaških domov za dijake srednjih šol v Republiki Sloveniji,
- kadrovske možnosti, ki so določene v Zakonu o usmerjenem izobraževanju in Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja,
- psihološke možnosti, ki se izražajo v omogočanju zasebnosti, upoštevanju razlik med dijaki, omogočanju komunikacije med dijaki in identifikacije z dijaškim domom,
- ekološke možnosti, ki jih deloma opredeljujejo normativi za oblikovanje prostora,
- organizacijske možnosti.

Brez teh zagotovitev dijaški domovi ne morejo delovati. Res pa je, da so ti pogoji v nekaterih dijaških domovih bolj, v drugih pa manj zagotovljeni. Kažejo se razlike v formalni izobrazbi zaposlenih, organizaciji in opremljenosti prostorov, organizaciji delovanja in še v marsičem.

2.2.2. CERKVENI DIJAŠKI DOMOVI V SLOVENIJI

Ponavadi zasebno šolo (ali v našem primeru dijaške domove) ustanovijo ideološke organizacije (religiozne skupine, politične stranke, sindikati), ki jo imajo za pomembno institucijo pri formiranju ljudi (Krek, 1996).

Cerkev je veliko časa bila in ponekod še vedno je ena osnovnih socializacijskih ustanov, ki skrbi zlasti za moralno vzgojo otrok, mladostnikov in odraslih.

»Z religiozno vzgojo Cerkev oblikuje človeka moralno in socialno, saj sta moralnost in socialnost bistvena elementa religioznega duha. Religiozne in moralne ter socialne vzgojne vrednote in vzgojni vplivi so v tesnih vezeh, druga podpira drugo, delujoč ji smiselnost in utemeljenost.« (Šetina, 2002, str. 69)

Gogala (2000) piše, da religiozno izobraževanje kultivira človeka kot spoznavajoče in razumevajoče bitje ter bogati njegovega duha. S tem se začne načelno in praktično vzgajanje, zato izobraževanja z verskimi resnicami in vrednotami nikakor ne smemo podcenjevati.

Po raziskavi Aufbruch objavljeni v zborniku Nosite bremena drug drugemu (2010) slovenski prebivalci v veliko večji meri sprejemajo socialno-karitativno delovanje Cerkve kot pa njeno politično in tudi vzgojno-izobraževalno delovanje.

Mnogo je torej Slovencev in Slovenk, ki menijo, da se Cerkev ne bi smela vmešavati v vzgojo in izobraževanje. Ta se verjetno povezujejo z mnenjem, da Cerkev z vzgojno-izobraževalnimi institucijami indoktrinira mlade ljudi. Gogala bi indoktrinaciji rekel »dresura«:

Religiozno vzgajanje se često zamenja in prikrije še s samim navajanjem k določenim religioznim dejanjem, z religioznim dresiranjem. Naj bo torej cilj religioznega oblikovanja še tako vreden in vzvišen, naj bodo sredstva za doseg cilja še tako popolna kot so najvišje religiozne vrednote, vendar je veliko vprašanje, ali je oblikovanje samo po svojem načinu in po duševnem procesu, ki se vrši v gojenčevi duši, vzgajanje ali dresiranje (Gogala, 2000, str. 259).

Indoktrinacijo Veliki splošni leksikon (1997) definira kot »močan ideološki vpliv« v našem primeru Cerkve na dijake. Pri tem pogostem pripisovanju indoktrinacije igrajo vlogo vrednote, ki jih Cerkev želi prenesti na rodove. Krščanske vrednote se precej ujemajo z vrednotami družbe, v kateri živimo, oziroma jih je evropska kultura prevzela od katoliške Cerkve, ki je imela stoletja nazaj zelo pomemben vpliv na njen razvoj.

Je torej sprejem vrednot, ki so ukoreninjene v veri, ki je institucionalizirana v katoliški cerkvi, in podane v vzgoji v cerkvenih dijaških domovih indoktrinacija ali ne?

V svojem diplomskem delu se sprašujem, če vzgoja v vrednotah Cerkve ter življenje posameznikov (dijakov, vzgojiteljev) po teh vrednotah bistveno vpliva na vzgojne procese v cerkvenih dijaških domovih tako, da so pri tem pomembne razlike z državnimi dijaškimi domovi, kjer vzgoje po katoliških vrednotah (vsaj uradno) ni.

V Sloveniji obstajajo štirje zasebni dijaški domovi in ustanoviteljica vseh je katoliška Cerkev, ki z njihovim ustanavljanjem izvršuje svoje poslanstvo vzgoje. Pravico do ustanavljanja šol, vrtcev in dijaških domov ima po 2. členu Konvencije o človekovih pravicah, ki govori o vzgoji in izobraževanju.

Pri izvrševanju funkcij, ki so v zvezi z vzgojo in izobraževanjem, mora namreč država spoštovati pravico staršev, da zagotovijo svojim otrokom takšno vzgojo in izobraževanje, ki sta v skladu z njihovim lastnim verskim in filozofskim prepričanjem.

Podobno mnenje o pravici staršev predpostavlja tudi Katekizem katoliške Cerkve (Slovenska škofovska konferenca, 2007, str. 560):

»Kot tisti, ki so prvi odgovorni za vzgojo svojih otrok, imajo starši pravico, da izberejo zanje šole, ki ustreza njihovim lastnim prepričanjem. To je temeljna pravica. Dolžnost staršev je, kolikor je to mogoče, izbrati šole, ki jim bodo najbolj pomagale pri njihovi krščanski nalogi vzgojiteljev. Javne oblasti so dolžne, da zajamčijo to pravico staršev in zagotovijo stvarne pogoje za njeno izvajanje.«

V resoluciji Konvencije o človekovih pravicah iz leta 1984 (v Gomien, 1991) je zapisano, da ni stvar države, da priporoča ali preferira javne ali zasebne šole (v našem primeru dijaške domove), mora pa dopuščati oboje – tako javne kot državne.

»Pravica do svobode pouka implicira obveznost držav članic, da zagotovijo možnost dejanskega izvrševanja te pravice tudi z javnim financiranjem zasebnih šol v takem obsegu, da bodo lahko opravljale svoje naloge in obveznosti pod enakimi pogoji kot javne šole.« (Kodelja, 1995, str. 17)

Vendar pa finančna podpora države zasebnim šolam (dijaškim domovom) ni njihova dolžnost. Po podatkih iz leta 1995, naj bi bilo predvideno financiranje zasebnih šol v Sloveniji v povprečju celo višje od drugih zahodnoevropskih držav (Kodelja, 1995).

Zasebni zavodi (koncesijski dijaški domovi) so financirani iz različnih virov, odvisno od koncesijske pogodbe med državo in zasebnim zavodom, oziroma lastnikom zasebnega zavoda. Običajno država plačuje normativen vzgojno-izobraževalni program in del materialnih stroškov, ostale stroške pa zavodi pridobijo iz drugih virov, od katerih največji prihodek prinašajo plačila oskrbe in šolnine družin otrok, ki bivajo v zavodu, sredstva pa prispevajo tudi sponzorji in donatorji (Dečman Dobrnjič, Černetič, Rožman, 2007).

Država zasebne šole (dijaške domove) financira, ker vlaganja zasebnih sredstev v zasebne šole deloma razbremenijo javno šolo, ker zasebne šole (dijaški domovi) omogočajo večjo pluralnost šolskega sistema ter zato, ker financiranje države omogoča tudi večji nadzor nad kakovostjo šole (dijaškega doma). (Šetina, 2002)

Če sklepamo po tem, da država slabše financira zasebne (Cerkvene) dijaške domove, bi se zdelo logično, da ti bolj kot državni dijaški domovi, živijo na račun prispevkov staršev za bivanje, hrano itd., in da si lahko bivanje v njih privoščijo le otroci premožnejših staršev, kar bi lahko posledično dajalo dijaškemu domovom status »elitnosti«.

Maja Zorman (2010) je v svoji raziskavi o zasebnih vrtcih ugotovila, da teh ne izbirajo starši z višjim socialno-ekonomskim statusom, temveč tisti starši, ki želijo, da so njihovi otroci vzgajani skladno z njihovimi religioznimi in moralnimi prepričanji. Rekla bi, da lahko to sklepanje prevzamemo tudi za privatne dijaške domove – namreč, da je večje merilo za izbiro zasebnega dijaškega doma skladnost z vrednotami in prepričanji kot pa finančna obremenitev.

1. VZGOJITELJ

Mladina noče malikov, ki bi bili bogovi, ker dobivajo od nekod drugod svojo božanstvenost; ona hoče bogov, ki so bogovi sami po sebi. Mladina ne zametuje avtoritete, temveč jo celo išče in zahteva, seveda pa zahteva resnične avtoritete, ne pa nadomestkov zanjo. Ker takih notranjih in stvarno utemeljenih avtoritet manjka, se zdi, kot da je mladina sploh brez vsakega avtoritarnega odnosa (Gogala, 2005, str. 14).

Vzgojitelj je na delovnem mestu v dijaškem domu v prvi vrsti človek, ki je dolžan vzpostaviti pristen odnos z dijakom ter mu biti dober model posnemanja, saj le tako lahko vzgojno vpliva nanj in osmisli svoj obstoj. Strokovnost vzgojitelja je prav tako pomembna, da bolje prepozna dijakove potrebe in lastnosti ter lažje in boljše odreagira na vzgojne situacije.

Prevzema skrb in svoj del odgovornosti za osebno rast in razvoj posameznega dijaka, skrbi za uspešno delovanje vzgojne skupine in celotnega doma (Starkl, 1999).

Vzgojitelj sprejme dijake, jih uvede v življenje in delo vzgojne skupine in konstituira vzgojno skupino. Dijake spozna, ustvarja medsebojno zaupanje in pripadnost ter uresničuje zadane naloge in cilje.

Dijake spodbuja k sodelovanju, izmenjavi mišljenj, ustvarja ugodno klimo, informira, pohvali uspehe posameznikov in vzgojne skupine, omogoča argumentirano kritiko, samoiniciativnost posameznikov in odkrit pogovor o vseh problemih (Vzgojni program, 1999).

Vzgojiteljeve naloge so vzgojne, motivira dijaka za učenje in mu pomaga pri premagovanju ovir pri učenju. Učitelj v šoli si lahko ustvari disciplino tudi »z oceno«, vzgojitelj pa tega ne more. Disciplino in prijetno klimo v vzgojni skupini si lahko ustvari le s strokovnim delom in pozitivnim odnosom do dijaka (Starkl, 1999).

Po raziskavi, ki jo je leta 2001 v Dijaškem domu Ivana Cankarja opravila Melita Kordeš (2001), je dijakom ena najpomembnejših stvari, ki delajo vzgojitelja kot dobrega, ta, da jim ta zaupa, verjame na besedo. Prav tako jim je zelo pomembno, da lahko vzgojitelju zaupajo, ter da je z dijaki v sproščenem odnosu.

»Vzgojitelj mora paziti, da so njegova namenska vzgojna sredstva čim naravnejša, neposrednejša in spontana.« (Gogala, 2005, str. 85)

3.1. DELO VZGOJITELJA V DIJAŠKEM DOMU

Delo vzgojitelja v dijaškem domu ima »svojo težo«, ker deluje vzgojno v vsakem trenutku, neposredno kot strokovnjak, ki reagira na dijakove potrebe, skrbi za njegovo varnost in bivanje ter šolski uspeh in posredno kot človek, ki z vsako svojo reakcijo in vedenjem, tudi če se ne zaveda, vpliva na odnos z dijakom in na njegovo vedenje tudi kot model posnemanja. Svoje vloge se mora zaradi tega v vsakem trenutku zavedati.

Vzgojiteljevo vzgojno delovanje je individualno, skupinsko in medskupinsko (Starkl, 1999).

- **Individualno delo** je usmerjeno k posameznemu dijaku vzgojitelj ga spodbuja, ga pohvali, mu svetuje in pomaga.

Temelji na poznavanju dijaka, medsebojnem zaupanju, sprejetju dijaka takšnega, kakršen je. Vzgojitelj posluša dijaka, poučuje, spodbuja, odkriva, ga usmerja, mu svetuje in omogoča zasebnost (Vzgojni program, 1999).

Nadvse važno je neposredno doživetje vzgojiteljeve osebe, ki odloča, ali je vzgojitelj gojencu tudi osebno blizu ali ne, ali je med njima kaka osebna in čustvena veza in ali je med njegovo in gojenčevo osebo sploh izgrajen osebni most, ki omogoča vzgojno oblikovanje in sprejemanje (Gogala, 2005).

- **Skupinsko delo** poteka v okviru vzgojne skupine ali delov le-te (interesne skupine, mentorsko delo v prostočasnih aktivnostih).
- **Medskupinsko delo** poteka, ko vzgojitelj deluje vzgojno z dijaki dveh ali več vzgojnih skupin.

Vzgojiteljevo delo v dijaškem domu ne obsega samo neposrednega vzgojnega dela z dijaki, ampak še mnogo drugih dejavnosti, ki posredno vplivajo na vzgojno delo. To so izdelave vzgojnih načrtov, vodenja pedagoške dokumentacije, evalvacije, stalno strokovno izpopolnjevanje, sodelovanje s starši in učitelji dijakov, oblikovanje in vodenje interesnih dejavnosti, spremljanje učnih in vzgojnih rezultatov dijakov, sodelovanje s kolegi vzgojitelji, ravnateljem in drugimi strokovnimi delavci v dijaškem domu (Starkl, 1999).

Neposredno vzgojno delo vzgojitelja z dijaki pa vključuje (Starkl, 1999):

- Spoznavanje in vpeljevanje dijaka v življenje in delo v domu. Pomembno je timsko sodelovanje s kolegi.
- Prilagoditev zahtev glede na dijakove individualne zmožnosti.
- Prilagoditev ciljev, vsebine, metod in sredstev vzgoje dani skupini dijakov.
- Uporabo lastnih sposobnosti in znanja na delovnem mestu.
- Sodelovanje in pomoč pri reševanju problemov dijakov in kolegov (sprotno reševanje konfliktov).

-
- Varovanje dijakov pred telesnimi in drugimi ogroženostmi.
 - Dajanje zgleda s pozitivnim modelom vodenja; znati poslušati, monologov ni.
 - Sledenje in pohvalo dijaka, ki je uspešen v šoli in v domu; spregovoriti je potrebno o vloženem trudu, vrednotiti uspehe skupaj z dijaki.

3.2. KDO JE VZGOJITELJ V DIJAŠKEM DOMU?

Vzgojitelj mora biti strokovno pristojen profesionalc – pedagog v odnosu do dijakov, njihovih staršev, učiteljev v šoli, ki jo obiskujejo dijaki, do ravnatelja in strokovnega zbora v dijaškem domu. Delovati mora uravnoteženo med interesi dijakov, njihovih staršev, šole in dijaškega doma. Biti mora urejene zunanosti in duševno uravnovešen (Skalar, V., Horvat, J., Malus, M., Petelin, M. et al., 1994).

V dijaškem domu se vzgojitelj pojavlja v treh vlogah: uslužbenski, strokovni in človeški.

- Uslužbenska vloga: za svoje delo je odgovoren ravnatelju, ravnati se mora po zakonodaji in pravilnikih;
- strokovna vloga: ravnati mora v skladu s svojo stroko in pedagoško-psihološkimi spoznanji; znanje mora dopolnjevati in se nenehno strokovno izpopolnjevati, za svoje delovanje je odgovoren dijaku in njegovim staršem;
- človeška vloga: vzgojitelj mora biti human, objektivni, zaupljiv, tolerantni, razumevajoč in glede na svoje človeško ravnanje odgovoren sebi (Pšuder, 1999).

»Ob svojem delu morajo do dijakov vzpostavljati takšne odnose, da učinkujejo vzgojno. Poznati morajo moč in vpliv svojega poklicnega dela na dijake.« (Starkl, 1999, str. 31)

Organizacija ne more predpisati vzgojiteljem, naj bodo do dijakov pristni, navdušeni, motivirani, spontani in pozitivno usmerjeni. Za to je potrebna velika mera čustvene inteligence ter sposobnost kultiviranega poslušanja in odprtosti do drugega.

»Mladi potrebujejo take spremljevalce in voditelje, ki bi bili sposobni z njimi deliti izkušnje, in ne zgolj dajati znanja. Bistvo vzgoje, poučevanja in formacije ni v tem, da se neka posoda napolni z vsebino, ampak pomagati posamezniku, da odkrije in ovrednoti lastno enkratnost, da se lahko sooča z drugimi in se jim tudi razdaja.« (Bajzek, 2008, str. 30)

Lastnosti, ki jih po mnenju Dečman Dobrnjičeve (2002) lahko pričakujemo od vzgojitelja so:

- **psihofizične sposobnosti:** fiziološke in morfološke lastnosti, značaj, ustvarjalnost, inteligenca in strukturo vrednot. Razumevanje kompliciranih verbalnih vsebin oz. verbalna inteligenca, jasno izražanje in razločen govor. Pomembna je tudi fizična kondicija, zdravje, vitalnost in osebni stil;
- **strokovnost, znanje, izkušnje:** vzgojitelj mora obvladati stroko, imeti ustrezno stopnjo strokovne izobrazbe in delovne izkušnje. Pri realizaciji programa mora imeti ustrezen strokoven in študiozen pristop. Skrbeti mora za svoje stalno izobraževanje in izpopolnjevanje. Vzgojitelji morajo svojo strokovnost dokazovati tudi z raziskovalnim in svetovalnim delom ter objavljanjem znanstvenih in strokovnih del;
- **motiviranost za vzgojno delo;**
- **usposobljenost za vzgojno delo:** pedagoška, andragoška, sociološka in psihološka usposobljenost – ustvarjalnost in inovativnost pri delu;
- **dobra in uspešna skupinska komunikacija:** vzpodbujanje samostojnosti in aktivnosti dijakov v skupini ter vključevanje v prostočasne dejavnosti dijakov;
- **delovne navade:** vzgojitelj vzgaja predvsem z zgledom, zato mora imeti ustrezne delovne navade – točno in vestno opravljanje dela, dosledna realizacija zastavljenih vzgojnih ciljev, natančnost in objektivnost pri delu v skupini, upoštevanje dnevnega in hišnega reda v dijaškem domu in točnosti pri izvajanju in izvedbi raznih dejavnosti, tako v obveznem kot v dodatnem programu dijaškega doma;
- **socialne navade in vrednote.**

Ena izmed anketiranih dijakinj je o svoji vzgojiteljici zapisala: »Mislim, da naše počutje v dijaškem domu ne oblikuje le vzgojitelj! Jaz se zelo dobro počutim v domu, se razumem z vsemi ... a nad vzgojiteljico, ki jo imamo, sem globoko razočarana. Nima pravega pristopa, ne potegne z nami, se za nas ne zavzema. Prejšnja vzgojiteljica pa je bila carka! Brez nje najbrž ne bi naredila prvega letnika in bi se izpisala. Ona je bila taka kot mi, z nami se je zabavala, skupaj smo pili kavico... bila je pripravljena VEDNO poslušati in ZMERAJ te je razumela. Če bi odgovarjala glede na prejšnjo vzgojiteljico, bi bili odgovori popolnoma drugačni!«

2. MLADOSTNIK

Dijaki v dijaškem domu so v razvojnem obdobju adolescence, ki velja za vihravo obdobje, v katerem avtoriteta staršev, ki prehaja na vzgojitelje, izgublja svojo moč. Kljub temu, da je vsak dijak svet zase in vsak na svoj način »jadra« skozi to obdobje, je za vzgojitelja, ki vzgaja, nujno potrebno poznati osnovne značilnosti in potrebe tega obdobja ter se zavedati, kako lahko kot dijakov spremljevalec v tem obdobju pripomore, da bo vsak dijak izpolnil osnovne naloge adolescence.

»Mladost še vedno velja za prehodno obdobje, v katerem postanejo življenjske vloge ljudi in njihove identitete nejasne, lahko bi jo označili za vice v življenjskem poteku. Uporabljajo se termini, kot so tveganje, negotovost, individualizacija, s katerimi skuša pojasniti zmanjševanje napovedljivosti življenja.« (Mihelj, 2002, str. 39)

Kritičnost mladostništva so v zgodnjem obdobju večinoma povezovali z biološkimi dejavniki. Adolescenca sledi puberteti, dobi pospešenega dozorevanja, ko se pojavijo pomembne telesne, hormonske in druge fiziološke spremembe (Poljšak Škraban, 2004).

Po Lewinu je adolescenca obdobje prehoda, kjer se morajo mladostniki odločiti, kateri »razvojni skupini« pripadajo. Medtem ko imajo tako otroci kot odrasli jasno predstavo, kdo so, pripadajo mladostniki delno v skupino otrok, delno pa v skupino odraslih, medtem pa ne pripadajo nobeni drugi alternativni skupini. Starši, učitelji, vzgojitelji in družba izražajo to pomanjkanje točno definiranega stanja mladostnikov – včasih jih smatrajo za odrasle, drugič pa za otroke. Težave nastajajo, ko »otročje« vedenje ni več sprejemljivo. Po drugi strani pa tudi ni dovoljeno določeno odraslo vedenje ali pa je dovoljeno in je mladim novo in čudno. Cilji niso več toliko jasni in poti do njih so polne negotovosti, mladostniki postanejo negotovi, ali sploh vodijo do zelenih ciljev (E. Muuss, 1996).

Ena od posledic napredovanja v abstraktnem mišljenju je težnja k absolutiziranju moralnih vrednot, črno-belo presojanje in obsojanje vsakršnega razkoraka med ideali in stvarnostjo, med besedami in dejanji, ki ga mladostnik opazi v svoji okolici (Marentič Požarnik, 1988).

Erikson je mnenja, da prehaja vsak mladostnik v času adolescence skozi identitetno krizo, za katero je značilno (v Poljšak Škraban, 2004):

- časovna perspektiva nasproti časovni zmedenosti – načrti za prihodnost, ki se v svoji negativni obliki izkazujejo kot časovna zmedenost;
- gotovost vase nasproti negotovosti vase – lahko se pojavljajo nerazrešeni konflikti iz zgodnjega otroštva, ki se tudi v mladostniku izkazujejo v obliki dvomov in sramu;
- preizkušanje različnih vlog nasproti fiksaciji na eno samo vlogo Erikson je trdil, da je mladostništvo predvsem obdobje eksperimentiranja;
- učenje nasproti delovni ohromelosti – s postavljanjem sebe v različne vloge se mladostnik nauči mnogih novih dejavnosti, ki jih kot otrok še ni poznal;
- seksualna polarizacija nasproti biseksualni zmedenosti, ustrezen odnos do avtoritet nasproti zmedenosti v odnosu do avtoritet in oblikovanje avtonomnega vrednostnega sistema nasproti vrednostni zmedenosti to mora posameznik ustrezno razširiti, še preden stopi v odraslost. Oblikovanje ustreznega odnosa do staršev, učiteljev in drugih avtoritet mu omogoči, da tudi kasneje, v drugačnih socialnih odnosih, ravna odgovorno in ne zapada v brezizhodna hierarhična razmerja z drugimi.

Horvat in Magajna (1987) sta zapisala, da so razvojne naloge adolescence:

- ustvariti nove in zrelejše odnose z vrstniki obeh spolov;
- oblikovati svojo spolno vlogo in spolno identiteto. Mladostnik se uči uravnati seksualne tendence in aktivnosti, za to pa mora razumeti svoje spolne potrebe in njihovo vlogo v tesnem odnosu s partnerjem. Definirati mora svojo spolno identiteto, in to tako, da bo sprejemljiva zanj in za osebe nasprotnega spola;
- sprejeti in učinkovito uporabljati (obvladovati) svoje telo;
- oblikovati čustveno neodvisnost od staršev in drugih odraslih. Osamosvajanje, ki je počasno in postopno, vendar ne nujno brez stresa in napetosti.

Prav v odnosu do avtoritete, ki predstavlja eno glavnih sestavin značaja, doživlja adolescent ob svojem spreminjanju iz otroka v odraslega vrsto pretresov.

Na eni strani prehaja iz popolne identifikacije s starši in od podrejanja njim, učiteljem in drugim avtoritetam v drugo skrajnost, namreč takšno, da vsaj začasno odklanja vsakršen nasvet ali zapoved z njihove strani, na drugi strani pa zapada pod močan vpliv svojih vrstnikov in včasih povsem nekritično prevzema njihove načine ravnanja (Marentič Požarnik, 1988).

»Odnosi in življenje med vrstniki imajo za osebnostno rast slehernega učenca velik pomen. Učenec tako spoznava vrednote svoje generacije, z njihovo pomočjo gradi svoj vrednostni pomen. Občutje lastne neobogljnosti premaguje s pripadnostjo svojim součencem, svoji generaciji, svoji subkulturi. Upor, ki je učencu potreben v procesu osamosvajanja in pridobivanja zavesti o svoji avtonomiji, mu je ob zaledju vrstnikov lažji in spodbudnejši. Ob in v svoji združbi nastopa v dialogu z generacijo odraslih in išče konflikte z njo.« (Pšunder, 1992, str. 30)

- Pripravljati se na zakon in družinsko življenje,
- oblikovati odnos do dela in pripraviti se na poklicno udejstvovanje (Pridobivanje izkušenj in znanj, ki so potrebna za ekonomsko neodvisnost in razvoj lastne poklicne poti.),
- oblikovati lasten sistem vrednot in etičnih načel,
- oblikovati željo in sposobnost opravljanja družbeno odgovorne dejavnosti.

Marentič Požarnikova opisuje tudi potrebe mladostnikov v adolescenci, ki morajo biti zadovoljene kot predpogoj za izpolnjevanje razvojnih nalog (1988):

1. Potreba po čustveni varnosti: Vzgojiteljeva pristna naklonjenost in čustvena toplina ter socialno priznanje in pozornost vrstnikov lahko vsaj posredno in delno zadovoljijo potrebo po starševski ljubezni.

2. Potreba po priznanju s strani vrstnikov: pri prilagajanju učencev življenju v skupini naj bi bil vzgojitelj pozoren predvsem na plahe, samotarske dijake in jim pomagal, da bi se znali vključiti v skupinski kolektiv.

3. Potreba po priznanju s strani odraslih: predvsem otroci preveč strogih ali popustljivih staršev imajo moten odnos do avtoritete, ki ga ob doslednem in dovolj čustveno toplim učitelju lahko popravijo in postanejo sprejemljivi za racionalno avtoriteto.

4. Potreba po neodvisnosti in samostojnosti – zadovoljena in okrepljena je lahko z dajanjem vse večjih samostojnih zadolžitev dijakom v skladu z njihovo zrelostjo in sposobnostmi, ob upoštevanju njihovih mnenj in predlogov.

5. Potreba po samospoštovanju: učenec jo v domu zadovoljuje predvsem ob doživljanju uspeha, ob doseganju primernih priznanj za svoje prizadevanje (Marentič Požarnik, 1988).

V kolikšni meri potrebe mladostnikov (ki so pri vsakomur seveda različno izražene in zadovoljene) zadovoljuje dijaški dom, je različno od doma do doma, od njegovih vzgojiteljev, bivalnih standardov, vzgojnih nazorov. Predpostavljam, da je način, intenzivnost in sploh pozornost na potrebe odvisen tudi od usmeritve doma, ali je državni ali Cerkev.

»Potrebe dijaka v dijaškem domu so iste kot v družini – doživljanje sprejetosti, vdanosti, ki naj bi se realizirala v odnosih, ki jih mladostnik vzpostavi z vzgojitelji, predstavniki institucionalne vzgoje.« (Rupret, 1999, str. 31)

3. VZGOJNA SKUPINA

Seitzer piše, da je skupina več kot vsota njenih članov. Skupina ima svojo strukturo, svoje odnose do drugih skupin. Bistvo skupine ni v podobnosti ali različnosti njenih članov, temveč v njeni vzajemni odvisnosti (v Pšunder, 1992).

Vzgojna skupina je osnovna »celica« vzgojnega dela vzgojitelja v dijaškem domu. Dijaški domovi so sami po sebi preveliki za učinkovito vzgojno delovanje in tako delo poteka v vzgojnih skupinah. Vsak vzgojitelj (po navadi) prevzame vodenje ene izmed vzgojnih skupin dijakov in dijakinj, ki so vanje razdeljeni po različnih kriterijih. V nekaterih dijaških domovih je to glede na spol, v drugih glede na starost, šolski program, ki ga obiskujejo ter tudi glede na druge kriterije.

Vzgojna skupina se formira že ob začetku šolskega leta. V njej je omogočeno dijakom, da neposredno izražajo stališča in interese ter se dogovarjajo o vseh bistvenih vidikih življenja in dela v dijaškem domu (Starkl, 1999).

V majhnih skupinah so dijaki med seboj bolj povezani, se razumejo in se dopolnjujejo, družijo jih skupni interes glede vsebine. Tu se največkrat z dialogom odklanja ali preusmerja neprilagojeno vedenje, daje navodila, se razlaga življenje in delo v domu ali spodbuja dijake k učenju (motivira). (Starkl, 1999)

»Le ob dobrem poznavanju socialne strukture vzgojne skupine bo vzgojitelj lahko usmerjal najplivnejše razredno jedro k pozitivnim ciljem, skrbel za tesnejšo povezanost skupinskega kolektiva in neprisiljeno vključeval socialno izolirane v skupnost.« (Marentič Požarnik, 1988, str. 130)

Vzgojitelj v vzgojni skupini dela frontalno, skupinsko in individualno. Da bi uspešno delal z vzgojno skupino, mora spoznati vsakega dijaka in se mu osebno približati. Dobro poznavanje dijakov v skupini je jamstvo za učinkovito delo vzgojitelja in večja možnost samostojnosti dijakov (Starkl, 1999).

Pomembna funkcija vzgojne skupine je razvijanje komunikacijskih odnosov. Dijaki se dogovarjajo o delu, delitvi dela in skupaj ocenjujejo uspehe. To pospešuje kritičnost in samokritičnost dijakov, razvija iniciativnost, odgovornost in medsebojno delovanje.

Zato mora vzgojitelj na osnovi letnega načrta vzgojnega dela, ki ga pripravi za skupino, skupaj z njimi načrtovati in izdelati letni program in načrt dela vzgojne skupine (Starkl, 1999).

Delo v vzgojni skupini temelji na načelih demokratičnosti in participacije. V njej se dijaki pogovarjajo, sodelujejo pri sestavi letnega načrta in programa dela vzgojne skupine; pri tem izmenjujejo mišljenja in ustvarjajo največji del svojih potreb in interesov (Rosič, 1996).

Skupina vrstnikov ima močan vpliv na razvoj posameznika, posebej v mladostniškem obdobju. Mehanizmi psihosocialne interakcije spodbujajo in vodijo aktivnosti slehernega dijaka v vzgojni skupini. V vzgojni skupini se dijak prilagaja, prilagaja tudi svoja stališča do drugih, kar spodbuja razmišljanje, vodi do novih spoznanj in posredno k sprejemanju pozitivnih socialnih navad. V vzgojni skupini se dijak uči solidarnosti, kulture in komunikacije. Skupina pospešuje proces osamosvajanja, zorenja, osebne rasti in socializacije (Pšunder, 1999).

Starklova (1999) meni, da bi si morala vsaka vzgojna skupina prizadevati za:

- **skupne cilje vseh članov**

Nujno mora obstajati dogovarjanje glede ciljev, vsebin, rokov in nosilcev nalog. Cilji vzgojne skupine so skupni in prav tako je skupno doseganje ciljev vzgojne skupine. (Starkl, 1999);

- **interakcijski odnos vseh članov**

»Pomembna je povezanost članov skupine, ki jo lahko ocenjujemo tudi po tem, kolikšen pomen dajejo člani svoji pripadnosti skupini. Močna kohezija krepi gotovost mladostnika in zadovoljuje učenčeve potrebe po ugledu, moči, pripadnosti in sprejetosti. Vsaka skupina je podvržena silam kohezije in razdiralnim silam, vzgojitelj pa opravlja vlogo regulatorja.« (Pšunder, 1992, str. 29);

- **delitev nalog za doseg cilja;**
- **spoštovanje skupnih norm (pravila vedenja);**
- **zavest o pripadnosti (istovetenje s skupino).**

4. VZGOJNI PROCESI V DIJAŠKIH DOMOVIH

Vzgojno deluje dijaški dom na dijake celostno, z vsemi intencionalnimi vzgojnimi vplivi, z značilnostmi organizacije, pravili, ki uravnavajo življenje in delo, načini vodenja in komuniciranja, s količino in kakovostjo delovanja pedagoških, nepedagoških delavcev, s položajem dijakov, z življenjskimi razmerami in možnostmi za delo (Skalar idr., 1994).

Gogala (2005) pravi, da je pravi vzgojni odnos odnos, ki se ne da izsiliti, temveč le medsebojno ustvariti in je edina sila, ki vodi in preoblikuje.

Dom ima prednost pred šolo, ker učenca bolje pozna, saj je z njim časovno dlje povezan. Učenca utegne poznati takšnega, kakršen je in velikokrat je drugačen, kot ga pozna šola.

Dijaški domovi v času šolanja dijakom pomenijo nekakšen tedenski nadomestek okolja primarne socializacijske skupnosti, družine, torej mora management v dijaških domovih še posebno poudarjati in organizirati delo tako, da omogoča optimalno pogoste in osebne medsebojne odnose na vseh ravneh komuniciranja. Običajno velja, da se prenaša stil vodenja medsebojnih odnosov od vrha hierarhične lestvice navzdol, torej od ravnatelja v zbornico do vzgojiteljev in od tam dalje preko veznih vmesnih komunikacijskih ljudi in poti vse do dijakov v dijaškem domu in vpliva na njihove navade, rituale in običaje (Dečman Dobrnjič, 2007).

Treba je računati s konkretnim psihološkim stanjem učencev, z njihovimi sposobnostmi, s karakterjem in individualno strukturo posameznega učenca, z njegovimi trenutnimi doživljaji, z njegovimi dosedanjimi zavestnimi in podzavestnimi izkušnjami itd. Delo se ne sme šablonizirati – izhodišče dela mora postati posamezni živi učenec (Gogala, 2005).

»Letni delovni načrt dijaškega doma temelji na vzgojnem programu za dijaške domove Slovenije in na šolski zakonodaji. Izraža specifičnost delovanja dijaškega doma in daje osnovno orientacijo za vzgojno delo v domu.« (Starkl, 1999)

Vzgojni program bi morali učenci po mnenju Pšundrove (1992) soustvarjati in skupaj z vzgojiteljem skrbeti za njegovo realizacijo – ugodni odnosi v skupini, ki se lahko oblikujejo z izleti, pikniki, ekskurzijami in praznovanji.

»Če sta zgled in pedagoški odnos vzgojitelja v domu odraz splošno veljavnih in priznanih vrednot ter usklajena z vzgojiteljevim vrednostnim prepričanjem, potem je to najboljša pot za uspešno vzgojno delo z učenci.« (Pšunder, 1992, str. 31)

Delovna obveznost vzgojitelja je 40 ur tedensko, od tega je 30 ur neposrednega vzgojnega dela in 10 ur za pripravo na delo (Starkl, 1999).

Ob oblikovanju ciljev in nalog za vzgojno skupino mora vzgojitelj upoštevati pričakovanja in potrebe dijakov, staršev, šol in družbe. Pričakovanja in potrebe za življenje in delo v dijaškem domu lahko opredeljujemo z vidika dijakov, staršev ali skrbnikov, šol, ki jih dijaki obiskujejo in družbe. Z osnovnimi potrebami posameznikov in skupin se povezujejo vrednote. V vrednotah se kažejo prepričanja o tem, kaj je prav, vredno in dobro. Posamezniki in skupina različno ocenjujejo pomembnost in vrednost vrednot. Dijaški dom mora upoštevati različne vrednostne usmeritve. Vrednote se v razvoju posameznika oblikujejo in spreminjajo.

Najprej so pomembne vrednote, ki so povezane s telesnimi potrebami in uživanjem, sledi obdobje, ko so pomembne vrednote vezane z uspešnostjo in dosežki, za tem stopijo v ospredje vrednote, ki so povezane z dolžnostmi in odgovornostjo, končno pa vrednote, ki so povezane z osebnostjo in duhovno rastjo in izpopolnitvijo (Pšunder, 1992).

V domu ima poleg dela z lastno vzgojno skupino velik pomen tudi medskupinsko delovanje, saj vzgojitelj dela tudi z dijaki drugih vzgojnih skupin (Starkl, 1999).

6.1. OBLIKE VZGOJNEGA DELA (Starkl, 1999)

Neposredno vzgojno delo se vrši takrat, ko vzgojitelj obvešča, prepričuje, spodbuja, usmerja, pomaga, svetuje, organizira, preprečuje, posluša in rešuje skladno z zadanimi nalogami in cilji.

Posredno vzgojno delo je takrat, ko vzgojitelj načrtuje, vodi, organizira, sodeluje, dijaki pa samostojno delujejo, rešujejo naloge, se učijo in delajo (Skalar, 1999).

Organizaciji vzgojno izobraževalnega dela v dijaškem domu ustrezajo naslednje oblike vzgojno-izobraževalnega dela:

- **delo z vzgojno skupino**

Težiti moramo k temu, da bo vzgojitelj večina svojega delovnega časa lahko posvetil dijakom vzgojne skupine, ki jo vodi;

- **delo s posameznikom**

Za kvalitetno individualno delo z dijakom je potrebno ustvariti primerno klimo, sprejeti dijaka takšnega, kot je, se mu približati z zaupanjem in razumevanjem, omogočiti dijaku, da pove svoja stališča in mišljenje in po tem s skupnim delom priti do najboljšega predloga za nadaljnjo aktivnost (Rosič, 1996);

- **delo v manjših skupinah** (nekaterimi dijaki svoje vzgojne skupine; interesne dejavnosti);
- **delo z vsemi dijaki** (medskupinsko vzgojno delo);
- **delo v timu;**
- **sodelovanje s starši, šolami in okoljem.**

Sodelovanje s starši: dijaški dom prevzema nekatere starševske funkcije, zato s starši tesno sodeluje. Sodelovanje vključuje individualno delo s starši (obveščanje, govorilne ure, prvi stiki ob prihodu dijaka v dom, pisno in telefonsko obveščanje) in oblike skupnega dela s starši (roditeljski sestanki, svet staršev, seznanitev s programom dela, z analizami dela ...).

Sodelovanje s šolami in okoljem: Medsebojno informiranje: o programu dela, šolskem in domskem koledarju, dijakih (razred, vzgojna skupina), dogovarjanje o načinu sodelovanja učitelj – vzgojitelj, usklajevanje vzgojnih ukrepov in postopkov, organizacija skupnih strokovnih posvetov in drugi dogovori.

Vzgojitelj sodeluje z dijakovim razrednikom na govorilnih urah. Za vpogled v šolsko redovalnico potrebuje pisno dovoljenje staršev in ocene mu pokaže razrednik.

Rezultati učnega uspeha v šoli so za vzgojiteljevo delo pomembni, saj le tako lahko vpliva na večjo motiviranost dijakov za učenje in nudi pomoč. Najprimernejše pa je, da dijak v sprotnem stiku z vzgojiteljem pove ocene sam; zaupanje in poštenost odnosa med dijakom in vzgojiteljem je eden izmed ciljev domske vzgoje. Dijak je sam odgovoren za svoj učni uspeh in tega se mora zavedati.

Vzgojiteljeva naloga pri tem je spodbujevalna, motivacijska in prijateljska.

6.2. CILJI IN NALOGE VZGOJE V DIJAŠKEM DOMU

Starklova (1999) je temeljne naloge vzgoje in izobraževanja opredelila takole:

- **Dijaški dom prispeva k ohranjanju zdravja in k telesnemu razvoju dijakov, tako da:**
 - skrbi, da dijaki zadovoljujejo svoje potrebe (prehranjevanje, osebna higiena, počitek in rekreacija) v skladu z zdravstvenimi in higienskimi standardi;
 - navaja dijake na osebno higieno;
 - spremlja in skrbi za zdravje dijakov, poskrbi za medicinsko pomoč dijakom z obolenji, s poškodbami ali z razvojnimi motnjami;
 - navaja dijake, da skrbijo za urejen prostor, v katerem živijo, in za skupne prostore;
 - odvrta dijake od kajenja, uživanja alkoholnih pijač in uživanja narkotičnih snovi; zagotavlja možnosti za športne aktivnosti v dijaškem domu in v njegovi okolici ter spodbuja dijake, da se vključujejo v organizirane športne aktivnosti;
 - organizira športne in rekreacijske aktivnosti, v katere se lahko vključujejo dijaki po svoji presoji;
 - organizira športne prireditve, izlete in pohode;
 - za dijake z motnjami v telesnem razvoju organizira in omogoča ustrezne korektivne dejavnosti.

➤ **Dijaški dom prispeva h kognitivnemu razvoju dijakov, tako da:**

- vzgojitelji visoko vrednotijo intelektualno delo, intelektualne storitve, šolski uspeh;
- zagotovijo dijakom optimalne pogoje za učenje, za branje in za intelektualne aktivnosti v prostem času;
- motivirajo dijake, da si razširjajo in poglobljajo splošno izobrazbo z branjem časopisov, leposlovnih revij, poljudnoznanstvene literature, s spremljanjem kulturnega in političnega dogajanja, z obiskovanjem kulturnih prireditev;
- organizirajo strokovne ekskurzije in obiske razstav;
- organizirajo kvize, tekmovanja v znanju in v veščinah s področja znanosti, kulture in umetnosti;
- omogočajo razvijanje sposobnosti nadarjenih dijakov.

➤ **Dijaški dom prispeva k celotnemu osebnostnemu razvoju dijakov v skladu s humanističnimi vrednotami in sodobnimi vrednostnimi usmeritvami:**

- z dajanjem informacij (poučevanjem) o moralnem in nemoralnem, z zgledom avtoritet in idolov, s selekcijo medialnih vzgojnih vplivov, z organizacijo in s posredovanjem umetniških storitev ... postavlja v ospredje humanistične vrednote, kot so poštenost, iskrenost, pravičnost, discipliniranost, samodiscipliniranost, pozitiven odnos do življenja, vedenje po socialnem načelu v socialnih interakcijah, spoštovanje dostojanstva drugih in osebnega dostojanstva, pozitiven odnos do duhovnih in do materialnih vrednot;
- z usmerjanjem, negovanjem in kultiviranjem interakcij in odnosov v vzgojni skupini in v vseh drugih formalnih in neformalnih skupinah v dijaškem domu;

- z rednim nabavljanjem časopisov, revij, strokovne in leposlovne literature v domski knjižnici, z organiziranjem razprav o aktualnih političnih in etičnih dilemah, z navajanjem dijakov na kritično presojo, na kritično sprejemanje informacij in dilem, ki izhajajo iz aktualne pisane besede;
- z organiziranjem aktivnosti, v katerih spoznavajo dijaki vrednosti in vrednote drugih kultur, kjer doživljajo vrednost sodelovanja pri uresničevanju skupnih ciljev, kjer se v sodelovanju z drugimi učijo spoštovati skupna pravila, v katerih lahko doživijo delo kot vredno in kot pogoj za preživetje;
- s kulturo govora in z aktivnostmi s področja kulture omogoča dijakom, da doživijo materni jezik kot vredno največjega pomena.

➤ **Dijaški dom prispeva k estetski kulturi, estetski ustvarjalnosti in k doživljanju lepega kot vrednote tako da:**

- omogoča dijakom ogled gledaliških, plesnih, glasbenih, folklornih prireditev, razstav v kulturnih ustanovah, ogled naravnih in kulturnih znamenitosti;
- spodbuja in omogoča različne dejavnosti, v katerih lahko dijaki zadovoljujejo posebne interese ali razvijajo svoje posebne nadarjenosti s področja umetnosti;
- omogoča dijakom dostop do ustrezne literature in sodelovanje v aktivnostih, v katerih si poglobljajo znanje o kulturi, umetnosti in si ostrijo svoj kritičen pogled nanju;
- spodbuja dijake in jim omogoča, da so aktivni v vsakdanjem življenju, da iščejo samostojne rešitve za ureditev notranjih, zunanjih, individualnih in skupnih prostorov v domu;
- neguje in spodbuja kulturne medsebojne odnose.

➤ **Dijaški dom prispeva k delovni vzgoji in k oblikovanju delovnih navad:**

- z vsakodnevno, stalno organizacijo učenja, z navajanjem na učenje, na delovno disciplino, odgovornost dijaka do učenja kot temeljne delovne obveznosti;
- z navajanjem in spodbujanjem dijakov, da dejavno posegajo v domski življenjski prostor, ga vzdržujejo, skrbijo za red, čistočo in estetsko urejenost;
- z navajanjem, da dijaki skrbijo zase, za svojo obleko in urejeno zunanost.

S strokovnim vzgojnim delom dosegajo vzgojitelji vzgojne smotre skozi **načela vzgojno-izobraževalnega delovanja** (Skalar, 1999):

1. Načelo usklajenega vzgojnega delovanja:

Na dijaka ima dijaški dom kot dejavnik velik vpliv, saj v njem preživi velik del svojega časa v občutljivih in odraščajočih letih.

2. Načelo samoregulacije in aktivne vloge dijakov:

Dijaki v dijaškem domu imajo aktivno vlogo. Odgovorni so za osebno lastnino, zasebni prostor in soodgovorni za skupni prostor. Soustvarjajo življenjski prostor, razmere za življenje in delo, prispevajo tudi k oblikovanju pravil življenja in dela v domu.

Načelo samoregulacije pomeni, da dijak ni postavljen v časovno, prostorsko in organizacijsko povsem strukturirano okolje. Dijaški dom je strukturiran toliko, da je v njem mogoče življenje in delo, skladno z namembnostjo ustanove, dijaki pa lahko z osebno pobudo in aktivnostjo vplivajo na pravila življenja in hišni red, na organizacijo in možnosti za življenje. Ta prispevek ima pomembno vzgojno funkcijo, saj postavlja dijaka v aktiven položaj.

3. Načelo odprtosti in integracije dijaškega doma v okolje

Komunikacija z okoljem, dopuščanje komunikacije, spodbujanje komunikacije in ustvarjanje možnosti za komunikacijo. Spodbujanje, da dijaki in delavci ustvarjalno vplivajo na odnose z okoljem.

Nenehne pobude in možnosti pomenijo bogatejšo vsebino in bistveno razširitev ponudbe za dijake, še posebno v zvezi z njihovimi interesi in preživljanjem prostega časa. Dijakom omogoča vključevanje v življenjski ritem in s tem preizkušanje socialnih vlog, izpopolnjevanja procesa socializacije in pospeševanje osebne in socialne integracije.

4. Načelo koedukacije:

Skupno življenje fantov in deklet pomeni za dijaški dom prispevek k normalnemu življenjskemu ozračju, s številnimi možnostmi za pedagoške intervencije, ki jih terjajo pedagoški cilji in naloge. Skupno življenje fantov in deklet temelji na sodelovanju, na korektnih odnosih in na medsebojnem spoštovanju.

5. Načelo individualizacije in diferenciacije

Dijaki se med seboj razlikujejo (po interesih, sposobnostih, delovnem ritmu, načinih odzivanja, načinih usvajanja učne snovi. Razlikujejo se po socialni, čustveni in fizični zrelosti, v stališčih do temeljnih življenjskih vprašanj, v svojih vrednostnih orientacijah, v navadah in v socialnem komuniciranju.

Te razlike mora vzgojitelj upoštevati v individualnih vzgojnih programih in v ustvarjenih diferenciranih razmerah za življenje in delo (učenje). Pri delu z dijaki je priporočljiv vzgojni in izobraževalni didaktični model, zgrajen na načelih notranje fleksibilne diferenciacije in individualizacije.

Po H. Thierschu predstavlja Skalar (1996) tako imenovane »življenjske usmeritve« v zavodih. Po teh usmeritvah bi se morali usmerjati tudi dijaški domovi in se izogniti administrativno-birokratskim pristopom vgojitelja do dijakov, prisiljevanju in moraliziranju, šablonske vsiljive rešitve in aktivnosti, ko jih brez dijakov načrtujejo vzgojitelji po svoji meri.

Ta koncept si prizadeva tudi za življenjsko naravnano preprosto in spontano držo vzgojitelja, da bi si prizadeval za pristno komunikacijo, za vlaganje vzgojiteljevih naporov, da bi dijaka razumel, in da bi mu zaupal ne glede na morebitna vprašanja.

6.3. METODE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA V DIJAŠKEM DOMU

Za uresničevanje vzgojnih smotrov in nalog morajo biti v domu zagotovljeni minimalni pogoji, ki omogočajo uresničevanje celotnega programa življenja in dela mladih v domu. Mednje spadajo (Tomič, 1997):

- materialni pogoji,
- družbenogospodarski odnosi,
- kadrovski pogoji,
- ekološko sociološki pogoji,
- organizacija dela v domu,
- pedagoški pogoji: vzgojna skupina, skupnost vzgojnih skupin, dom kot celota, domska skupnost, pedagoški delavci, strokovni delavci (Pšunder, 1992, str. 13).

Pri izbiri metod moramo posebno pozornost posvetiti razvojni stopnji dijakov. Vzgojiteljevo znanje razvojne psihologije, posebno obdobja mladostništva, v katerem so dijaki, ki bivajo v dijaškem domu, posredno pomembno vpliva na njegovo vzgojno delo.

Pri vzgojno-izobraževalnem delu v dijaškem domu se uporabljajo različne metode, ki omogočajo uresničevanje zastavljenih ciljev (Starkl, 1999):

1. **Metode poučevanja:** ustna razlaga, pogovor, pripovedovanje, opisovanje, pojasnjevanje, predavanje.
2. **Metoda navajanja** (vaja, navajanje) – s sistematičnim delom in vajami oblikovati želeno vedenje. Navada se ustvarja in se je da naučiti.
3. **Metoda prepričevanja** (vzglede vzgojitelja, delo, marljivost, doslednost, moč stališč in prepričanj). Z vsakodnevnim delom, pozornostjo, doslednostjo in disciplinirano skrbjo za vsakega dijaka, s pedagoškim taktom in sodelovanjem.

Prepričanost se ustvarja in širi z delom, marljivostjo, doslednostjo, močjo stališč in prepričanj. Prepričanosti ni mogoče dajati. Oblike metode prepričevanja so vrednotenje, zgled in argumentirana kritika.

4. **Metoda aktivnega sodelovanja in vključevanja dijakov** (ugodna klima, komunikacija z dijaki). Ta metoda temelji na ugodni klimi in obojestranski komunikaciji. Vzgojitelj spodbuja sodelovanje dijakov, upošteva njihove predloge in pobude ter usklajuje razpršenost idej. Vzgojitelj omogoča in spodbuja vključevanje dijakov v vse oblike dejavnosti vzgojne skupine, dijaškega doma in v širše okolje.
5. **Metoda kulturnih vplivov** (dejavnost vzgojiteljev in dijakov) omogoča zavzeto kulturno delovanje, kulturno-umetniško udejstvovanje, od spodbujanja kulture medsebojnih odnosov do doživljanja in ustvarjanja kulturno-umetniških vsebin.
6. **Metoda preprečevanja** (predvidevanje oz. preventiva, kazni, prepoved, zahteva, opomin, nadzor, grožnja, ukor). Predvidevanje (preventivno umikanje neželenih vplivov na dijake); negativna vzgojna sredstva (kazni, prepoved, zahteva, opomin, nadzor, grožnja, ukor).

Pretirana uporaba teh metod ne daje željenih uspehov in povzroča tudi nasprotne reakcije. Preprečevanje zavira, preusmerja dijaka, ga postavlja v stransko vlogo in ga oddaljuje od vzgojitelja.

6.4. VZGOJNA OBRAVNAVA V DIJAŠKEM DOMU

Vzgojna obravnava v dijaškem domu je opisana v Pravilniku o bivanju v dijaškem domu. V njem so opredeljene dolžnosti in pravice dijakov, prepovedi ter način vzgojne obravnave ob kršenju dolžnosti in pravil. Je celovito vzgojno izobraževalno delovanje dijaškega doma v skladu s cilji in načeli vzgojnega programa za dijaške domove in v korist dijaka.

V 27. členu Pravilnika o bivanju v dijaških domovih so zapisana načela in postopki vzgojne obravnave. Pri njej morajo sodelovati s starši dijaka z domsko in šolsko svetovalno službo in z drugimi strokovnimi službami izven doma.

Domski red jemlje učencu del svobode. Toda, če domovi hočejo uresničevati zadane naloge in omogočiti učencem sožitje, morajo vzpostaviti domski red, zaradi katerega dom kot institucija lahko obstoja, učencem pa omogoča skupno življenje (Pšunder, 1992, str. 195).

- **Pravice dijakov:**

Dijak ima v dijaškem domu pravice do uporabe sobe in opreme v sobi v skladu s pogodbo in internimi pravili doma; kakovostnih pogojev bivanja, prehrane, učenja in prostega časa ter vzgojne obravnave; zagotovitve zasebnosti in osebne varnosti, lahko uporablja materialna sredstva, namenjena vzgoji in izobraževanju; nočnega počitka in miru med 22. uro zvečer in 6. uro zjutraj ter ustreznih pogojev za učenje vsaj 2 uri dnevno; delovanja pri organiziranih skupnih dejavnostih v domu v skladu z internimi pravili doma; udeležbe in sodelovanja na vseh prireditvah in drugih aktivnostih v domu; do prilagoditve pogojev bivanja glede na osebne potrebe oseb s posebnimi potrebami; pravočasnih in objektivnih informacij; varnosti in zaščite pred morebitnimi škodljivimi vplivi sošolcev, obiskovalcev ali delavcev doma oziroma zavoda in pred vsemi oblikami nasilja ter do spoštljive obravnave v skladu z zakonom, mednarodnimi predpisi o človekovih in otrokovih pravicah in splošnimi civilizacijskimi vrednotami.

- **Dolžnosti dijakov:**

Dolžnosti dijakov v času bivanja v dijaškem domu so, da upoštevajo določila pravilnika in domska pravila, da redno in pravočasno obiskujejo učne ure in druge oblike organiziranega dela v domu v skladu z internimi pravili doma, redno in pravočasno opravljajo svoje obveznosti, določene z internimi pravili, da dijakov in delavcev doma ne ovirajo in ne motijo pri delu, ravnajo v skladu z navodili in zahtevami vzgojiteljev oziroma vodstva doma, da skrbijo za lastno zdravje in varnost in ne ogrožajo zdravja in varnosti ter telesne in duševne integritete drugih. Prav tako so dolžni upoštevati navodila in pravila za zagotavljanje požarne varnosti in zdravja pri dejavnostih in pri svojem ravnanju upoštevati medsebojne pravice in obveznosti, predpise in spoštovati univerzalne civilizacijske vrednote. Spoštljivo se morajo vesti do dijakov, vzgojiteljev in drugih oseb, skrbeti za urejenost in snažnost svoje sobe, doma in domskega okolja sooblikovati ugled dijaškega doma in okolja, v katerem bivajo.

- **Splošne prepovedi:**

V domu je prepovedano nasilno (verbalno, psihično, fizično ali spolno) vedenje, izvajanje nedovoljenih načinov uvajanja novincev v dom (inicijacija, »krst« in podobno), prinašanje, posedovanje, ponujanje, prodajanje, uživanje alkohola ali drugih drog, kajenje, prihajanje in prisotnost pod vplivom alkohola ali drugih drog, prinašanje, posedovanje in uporaba predmetov in sredstev, ki lahko ogrožajo varnost in zdravje ljudi in premoženja, ogrožanje varnosti in zdravja drugih in svojega, ogrožanje življenja živali in rastlin, onesnaževanje oziroma uničevanje žive in nežive narave in kakršnakoli druga dejanja oziroma opustitve, ki povzročajo nematerialno oziroma materialno škodo sebi ali drugim oziroma ogrožajo ljudi, naravo, okolje, stvari in premoženje.

- **Vzgojno ukrepanje:**

v 38. členu Pravilnika o bivanju v dijaškem domu je zapisano, da je namen vzgojnega ukrepanja, da se na podlagi individualne obravnave dijaka, ki je storil kršitev, s konkretnimi vzgojnimi ukrepi pomaga pri zavedanju o teži in posledicah storjene kršitve in spremembi vedenja. Pri vzgojnem ukrepanju je treba dijaku zagotavljati uresničevanje njegovih temeljnih pravic, varstvo osebnih podatkov in varstvo zasebnosti, osebno duhovno in telesno integriteto.

Ob tem je treba zagotoviti nemoteno izvajanje dejavnosti v dijaškem domu, zaposlenih, drugih bivajočih ali drugih oseb v njem ter zaščito stvari in premoženja.

30. člen Pravilnika o bivanju v dijaškem domu določa, da lahko dijaški dom z internimi pravili določi pogoje in merila ter postopek izrekanja pohval, priznanj in podeljevanja nagrad dijaku, ki se s svojim delom in vedenjem odlikujejo ter izkazujejo druge vrline oziroma sposobnosti.

6.5. AVTORITETA VZGOJITELJA

Avtoriteta, ki jo do svojih dijakov vzpostavi vzgojitelj vpliva na dijakovo počutje in aktivnost v dijaškem domu.

Vzgojitelji prevzemajo različne načine vodenja. Dijakov odnos do vzgojitelja v veliki meri vpliva tudi na kasnejši odnos do avtoritet. Odnosi ne temeljijo na ponižnem pokoravanju ali slepemu odporu do moči in oblasti, ampak na priznavanju določene delitve dela in funkcij, ki sloni na znanju in usposobljenosti in na odgovornem vključevanju vsakega posameznika v odločanje o pomembnih zadevah. Zato naj bi vzgojitelj od dijakov ne zahteval apriorne pokorščine, marveč naj bi utemeljeval svoje zahteve. Takojšnje poseganje po kazni ni priporočljivo. Njegova avtoriteta se ne bo zmanjšala, če bo kdaj priznal, da česa ne zna (Starkl, 1999, str. 158).

Iz tega vidika naj bi bil najbolj optimalen način vodenja demokratično vodenje, katerega pozitivne strani so, da se dijaki bolj zavzemajo za cilje, o katerih se dogovorijo skupaj z vzgojiteljem, in so bolj motivirani za njihovo izvajanje. V skupini tudi bolje sodelujejo, oblikujejo se boljši medosebni odnosi in kohezivnost. Dijaki se preko tega naučijo skupinskega odločanja in sprejemanja odgovornosti.

Mnogi učenci imajo v domu občutek sprejetosti, nekateri pa ne. Občutek sprejetosti in naklonjenosti v domu je odvisen od ugodne domske klime, od jasnosti pravil in režima, od iskrenih in demokratičnih odnosov. Odvisno je od tega, ali je učenec objekt ali subjekt vzgoje. Položaj objekta pomeni, da učenec v vzgojnem procesu ne more izražati svojih individualnih posebnosti, kjer nenehno nastaja nasprotje med njegovimi težnjami in zahtevami vzgojitelja.

Učenec objekt je podrejen avtoriteti vzgojitelja in domskim ciljem, tako da za zahtevane dejavnosti ni sam notranje motiviran, temveč prihaja motivacija za njegovo ravnanje od zunaj kot prisila (Pšunder, 1992).

Drugačen je položaj subjekta. Učenec dejavno in enakopravno sodeluje z vzgojiteljem z dejansko možnostjo, da samostojno izraža svoja mnenja in interese, »da izraža tudi kritični odnos do avtoritet, da zahteve teh avtoritet tudi odklanja, če omejujejo njegov individualni svobodni razvoj, ter da ustvarjalno prispeva k uveljavljanju drugačnih, bolj humanih družbenih interesov in zahtev (Cencič, Autor, Gartner, Tomič, 1988, str. 33).

Spoštovanje avtoritet v krščanstvu zapoveduje božja zapoved: »Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti bo dobro na Zemlji.« V Katekizmu katoliške cerkve (2199) je zapisano, da je ta namenjena otrokom v njihovih odnosih z očetom in materjo, prav tako pa se tiče odnosov sorodstva do članov družinske skupnosti. Ta zapoved zahteva spoštovanje, privrženost in hvaležnost do starih staršev in do prednikov. Razteza se tudi do dolžnosti učencev do učitelja, uslužbencev do delodajalcev, podrejenih do njihovih predstojnikov, državljanov do njihove domovine, do tistih ki upravljajo in ji vladajo. Ta zapoved vključuje in predpostavlja dolžnosti staršev, varuhov, učiteljev, predstojnikov, gosposke, vladarjev, vseh, ki izvajajo avtoriteto nad drugim ali nad kako skupnostjo oseb (Katekizem katoliške Cerkve, str. 554).

O kakšni vrsti avtoritete in spoštovanju katekizem govori? Marsikdo bi Cerкви očital avtoritarnost, ki je bila leta nazaj, ko je imela Cerkev velik vpliv in oblast v Evropi, precejšnja. Preko empiričnega dela lahko pokažem tudi na to, za kakšno vrsto avtoritete v Cerkvenih dijaških domovih gre, saj vrsta avtoritete prav gotovo vpliva na klimo v domovih.

Seveda obstajajo med čistimi oblikami vodenja tudi razne prehodne oblike in kombinacije. Tudi sama vzgojiteljeva osebnost in za posameznega vzgojitelja tipični načini ravnanja značilno obarvajo način vodenja.

Vzgojiteljevo vedenje mora biti za učenca čustveno privlačno, saj bo le tako posnemal vzgojiteljeve vzorce vedenja. Pri tem pa je pomembna socialna reverzibilnost, v katero sodijo vzgojiteljeve izjave, govor in vedenje. Ti morajo biti takšni, da se bo učenec z enakimi besedami in enakim vedenjem lahko obrnil na vzgojitelja in pri tem ne bo kršil pravil dostojnosti.

V nasprotju s tem so ireverzibilne izjave, govor in vedenje, ki jih vzgojitelj uporablja v stiku z učencem. Če bi jih pa učenec uporabil v stiku z vzgojiteljem, pa bi to pomenilo kršenje pravil in povzročilo vzgojiteljev negativni odziv.

V raziskavi odnosov med dijaki in vzgojitelji, ki jo je izvedla Pšundrova (1992) so učenci le v slabi petini primerov menili, da so vzgojiteljevi odnosi do učencev humani in prijateljski, ostali so vzgojiteljev odnos do učencev ocenili bolj ali manj neugodno. Učenci so bili nadalje mnenja, da jih v večini primerov vzgojitelji ne razumejo, zato večina učencev svojih težav ne zaupa vzgojitelju.

Učenci očitajo vzgojiteljem, da se preveč vmešavajo v njihove osebne odnose, mnogo očitkov gre na račun učiteljeve avtoritarnosti, premajhnega zaupanja.

»Vzgojitelji bi morali učencem lajšati postopno osamosvajanje, jih spodbujati k lastnim odločitvam in jih navajati na samokontrolo.« (Pšunder, 1992, str. 200).

6.6. PROSTI ČAS V DIJAŠKEM DOMU

Kvalitetna izraba prostega časa v dijaškem domu je ena od poti k preprečevanju neprilagojenega vedenja in neupoštevanja domskega reda. Hkrati razvijajo interesne dejavnosti različne sposobnosti dijakov, utrjujejo pozitivne navade in pomagajo dijaku pri uveljavljanju. Vse to pomaga dijaku k oblikovanju pozitivne samopodobe.

Domovi lahko ponudijo učencem širok izbor interesnih dejavnosti. To so organizirane aktivnosti, ki se kontinuirano odvijajo v času izven obveznega učenja in skupinskih aktivnosti. V te dejavnosti se učenci vključujejo svobodno in na osnovi lastnih želja, interesov, nagnjenj, sposobnosti. Namen interesnih dejavnosti je konstruktivno in racionalno koriščenje prostega časa, širjenje in poglobljanje pridobljenega znanja, veščin in navad učencev (Pšunder, 1992).

Po opravljenih šolskih obveznostih, tako so zapisali učenci, največ časa potrošijo za spanje, pohajkovanje, preživljanje časa s prijatelji in kartanje. Slaba polovica učencev je zapisala, da so vključeni v interesne dejavnosti. Dom je gotovo tisto okolje, ki vpliva na interese mladih, glede na možnosti, ki jih dom ima. Če se nek dom po neki dejavnosti bolj odlikuje, je to določen pritisk na učence, da se v to dejavnost tudi bolj vključujejo (Pšuner, 1992).

V domovih so organizirane najrazličnejše interesne dejavnosti, ki jih lahko po področjih združimo v kulturno-umetniške, delovno-tehnične, znanstvene, športno kreativne in ročnodelske dejavnosti. Vseh učenčevih interesov domovi ne morejo organizirati v okviru matičnih ustanov, organizirajo pa te dejavnosti v drugih ustanovah. Interesne dejavnosti ponuja učencem tudi šola, ki jo obiskujejo (Pšunder, 1992).

Kot najpogostejšo prostočasno dejavnost mladi navajajo ukvarjanje s športom, obiskovanje kina, gledališča in koncertov, lenarjenje, pa tudi dodatno izobraževanje. Manj pogosto berejo in pišejo, zelo redko se ukvarjajo s humanitarnimi dejavnostmi ali političnimi aktivnostmi (Mihelj, 2002, str. 70).

II. EMPIRIČNI DEL

Namen empirične raziskave je raziskati razlike v vzgojnih procesih in učinkih med državnimi in cerkvenimi domovi ter s tem doprinesti nekaj novih ugotovitev v raziskovalno področje o dijaških domovih v Sloveniji.

Postavljam si vprašanje, kakšna je klima v dijaških domovih. Odvisna je od mnogih dejavnikov – od odnosov, objektivnih materialnih pogojev, od karakterjev, vrednot in še marsičesa. Je v cerkvenih dijaških domovih morda boljša zaradi vrednot, ki jih katoliška Cerkev še posebej izpostavlja (kot so razumevanje, strpnosti, spoštovanje ...)?

Zanima me tudi, ali je delo vzgojiteljev v katerih od dijaških domov kvalitetnejše.

7. RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

* V nadaljnjih poglavjih izraz »dijak« pomeni »dijak ali dijakinja«.

7.1. OPIS VZORCA

Moj vzorec anketirancev v empirični raziskavi obsega skupno 200 oseb. Vsi anketiranci so dijaki/dijakinje dijaških domov, ki obiskujejo gimnazijske programe šolanja.

Razlog, da so vsi anketirani gimnazijci, je v tem, da so vsi Cerkveni dijaški domovi nastanjeni neposredno ob katoliških gimnazijah in tako v njih bivajo samo (ali pretežno) gimnazijci. V državnih dijaških domovih je sicer populacija bivajočih glede na šolanje različna – dijaki obiskujejo različne srednješolske programe, od gimnazij, strokovnih in tehničnih šol. Zaradi reprezentativnosti vzorca pa sem anketirala tudi v državnih dijaških domovih samo gimnazijce, ker mislim, da je tudi glede na smer šolanja v vedenju med dijaki velika razlika, in da bi različne usmeritve šolanja pomembno vplivale na dobljene rezultate.

Vprašalnik sem razdelila med 4 dijaške domove – 2 cerkvena in 2 državna dijaška domova. Z iskanjem primernih državnih dijaških domov (glede na vzorec) sem imela nemale težave, ker sem iskala dijaške domove, ki imajo pretežno populacijo gimnazijcev, teh državnih dijaških domov pa je v Sloveniji manj ali pa v njih ni dovolj veliko število gimnazijcev.

Predvidevam, da je razlog manjšega števila gimnazijcev v dijaških domovih, da število gimnazij v Sloveniji narašča in je gimnazija že skoraj v vsakem mestu, zato lahko dijak obiskuje gimnazijo v svojem domačem kraju ali pa v njegovi neposredni bližini in ni potrebe, da bi se nastanil v dijaškem domu. Gimnazijci, ki prebivajo v dijaških domovih, obiskujejo pretežno gimnazije z različnimi umetniškimi, športnimi ali drugimi usmeritvami in so se na podlagi teh usmeritev odločili za šolanje v gimnazijah in življenje v domovih. Gimnazijci cerkvenih dijaških domov pa v teh živijo zaradi lastne želje (ali želje staršev) po kontinuirani rasti in vzgoji v krščanskih vrednotah tako v šoli kot v dijaškem domu.

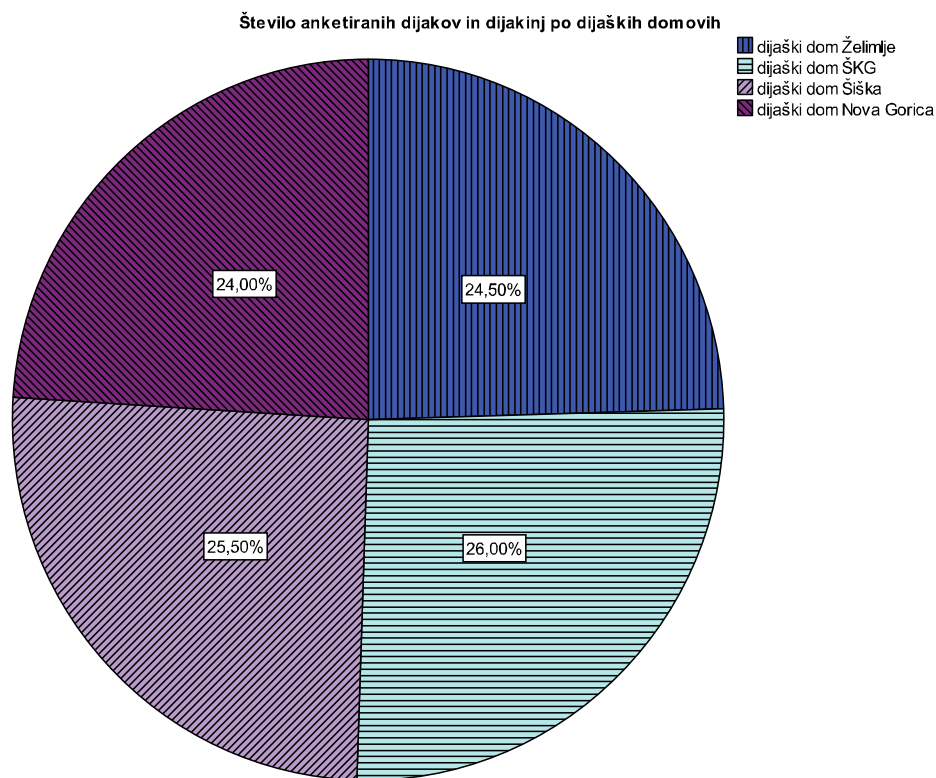
V Sloveniji je večina (državnih) dijaških domov, ki so ob strokovnih in tehničnih šolah (kar pomeni, da so bili ustanovljeni za potrebe dotične srednje šole, in da v njih bivajo pretežno dijaki te šole) in manj ob gimnazijah.

Želela sem, da so dijaški domovi, vključeni v raziskavo, po številu nastanjenih dijakov približno enako veliki. A glede na »iskanje gimnazijcev« sem ta kriterij iskanja opustila in tako se velikosti dijaških domov ne ujemajo povsem, vendar se mi zdi, da kljub temu med njimi ni tolikšnih razlik, da bi drastično vplivale na rezultate.

V vsakem dijaškem domu sem razdelila 55 anket, ker sem predvidevala, da ne bom dobila vseh razdeljenih anket izpolnjenih nazaj. Ankete so izpolnili dijaki v Dijaškem domu Janeza Boska v Želimljah (Cerkveni dijaški dom, ki ga vodi moški redovni red salezijancev), v Jegličevem dijaškem domu (Cerkveni dijaški dom ob Škofovih zavodih v Šentvidu v Ljubljani), v Dijaškem domu Šiška (državni dijaški dom ob športni gimnaziji Šiška v Ljubljani) in dijaki v Dijaškem domu Nova gorica (državni dijaški dom).

	Frekvenca	odstotek
dijaški dom Želimlje	49	24,5
dijaški dom ŠKG	52	26,0
Dijaški dom Šiška	51	25,5
Dijaški dom Nova Gorica	48	24,0
skupaj	200	100,0

Tabela 1: vzorec anketiranih dijakov glede na to, v katerem dijaškem domu bivajo

Skupno število vrnjenih in izpolnjenih anket je 200. V deležih je število dijakov, vključenih v raziskavo precej enakomerno porazdeljeno med vse 4 dijaške domove, odstopanja so kvečjemu za 1 %. Največ anket so izpolnili dijaki v Jegličevem dijaškem domu, najmanj pa v Dijaškem domu Nova gorica.

Dijake sem želela anketirati reprezentativno tudi glede na spol, vendar je bilo to težje, ker je bilo sploh v državnih dijaških domovih razmerje deležev glede na spol neenakomerno – v Dijaškem domu Šiška ob športni gimnaziji je precej večje število fantov, v Dijaškem domu Nova Gorica, v katerem biva veliko gimnazijcev umetniške usmeritve, pa je precej večje število deklet. Kljub temu se je razmerje, glede na to, ali dijak biva v Cerkvenem ali državnem dijaškem domu nenazadnje precej uravnovesilo.

			državni ali cerkveni DD				
			cerkveni dom	dijaški	državni dom	dijaški	skupaj
spol	moški	frekvenca	48		47		95
		pričakovana frekvenca	48,0		47,0		95,0
		odstotki glede na spol	50,5 %		49,5 %		100,0 %
		odstotki glede na državni ali cerkveni DD	47,5 %		47,5 %		47,5 %
		odstotki skupaj	24,0 %		23,5 %		47,5 %
	ženska	frekvenca	53		52		105
		pričakovana frekvenca	53,0		52,0		105,0
		odstotki glede na spol	50,5 %		49,5 %		100,0 %
		odstotki glede na državni ali cerkveni DD	52,5 %		52,5 %		52,5 %
		odstotki skupaj	26,5 %		26,0 %		52,5 %
skupaj		frekvenca	101		99		200
		pričakovana frekvenca	101,0		99,0		200,0
		odstotki glede na spol	50,5 %		49,5 %		100,0 %
		odstotki glede na državni ali cerkveni DD	100,0 %		100,0 %		100,0 %
		odstotki skupaj	50,5 %		49,5 %		100,0 %

tabela 2: Dijaki po spolu glede na bivanje v državnem ali cerkvenem dijaškem domu

Pogled dijakov na dogajanje v dijaškem domu je odvisen tudi od njihove prilagojenosti, »navajenosti« in izkušenj, ki jih imajo z bivanjem v dijaškem domu. Ti dejavniki so odvisni od tega, koliko časa dijaki že bivajo v dijaškem domu, kar se povezuje s tem, kateri letnik šolanja obiskujejo. Če predvidevam, da je večina dijakov v dijaškem domu od prvega do zadnjega letnika, je to dejavnik, ki vpliva na reprezentativnost vzorca.

		letnik šole				skupaj
		prvi letnik	drugi letnik	tretji letnik	četrti letnik	
državni ali cerkveni DD	cerkveni dijaški dom	26	25	29	21	101
	državni dijaški dom	44	18	16	21	99
Skupaj		70	43	45	42	200

tabela 3: Število anketiranih dijakov glede na letnik

Največ anketiranih dijakov obiskuje 1. letnik srednje šole, ostali anketirani dijaki pa so nekako enakomerno porazdeljeni med ostale 3 letnike.

7.2. RAZISKOVALNI INŠTRUMENTI

Vzorec dijakov, ki so sodelovali v empirični raziskavi je sistematičen. V vzorec sem vključila dijake enakomerno glede na to, ali obiskujejo cerkveni ali državni dijaški dom, glede na to, katero srednjo šolo obiskujejo in glede na to, kateri letnik in katerega spola so. Vse te spremenljivke sem hotela v vzorcu kar se da reprezentativno uravnotežiti, zato mi je zbiranje primernih dijaških domov in dijakov vzelo precej časa.

Ankete so dijaki izpolnili pisno na anketni vprašalnik, ki je zavzemal 3 strani. Odesla sem jih osebno v dijaške domove, pri razdeljevanju in pridobivanju le-teh pa so mi pomagali vzgojitelji, ravnatelji ali svetovalni delavci. Vsi vrnjeni vprašalniki so bili vključeni v nadaljnjo obdelavo, kljub temu da nekateri niso bili povsem izpolnjeni.

Anketni vprašalnik sem sestavila sama, vanj pa sem vstavila trditve z metodo Likartovega ocenjevalnega tipa, ki so spraševale po oceni mnenj dijakov na ocenjevalni lestvici od 1 – 5, pri čemer je 1 pomenilo, da dana izjava nikakor ne drži; 2 – da dana izjava ne drži; 3 – da so glede dane izjave dijaki neopredeljeni; 4 – da dana izjava drži; in 5 – da dana izjava popolnoma drži.

Pred začetkom anketiranja dijakov sem izvedla kratko pilotsko anketiranje, v katerem so mi štirje dijaki (dijakinje) pomagali tako, da so po reševanju vprašalnika ocenili njegovo primernost, razumljivost in smotrnost vprašanj. Glede na njihove kritike in predloge sem anketni vprašalnik popravila in prilagodila.

V uvodnem delu vprašalnika sem se predstavila in navedla namen vprašalnika, namreč, da ga bom uporabila v diplomskem delu in kaj bom z njim merila ter zakaj sem anketiranega vključila v raziskavo.

V prvem sklopu vprašanj sem spraševala po splošnih podatkih anketiranca – po spolu, letniku šolanja, dijaškem domu in po šolskem programu, ki ga obiskuje.

V drugem, obsežnejšem sklopu sem navedla 134 izjav, ki so jih morali dijaki oceniti na ocenjevalni lestvici od 1-5 (Likartov tip vprašalnika).

Izjave so se nanašale na naslednja področja procesov in učinkov v dijaškem domu:

- **odnos med vzgojiteljem in dijakom** (spoštovanje dijakove integritete; zaupen odnos in zanimanje vzgojitelja za dijaka; toplina odnosa; odnos dijaka do vzgojitelja),
- **vloga vzgojitelja** (kot zgled, vzgojiteljevo splošno razumevanje z dijaki, avtoriteta vzgojitelja, pravičnost vzgojitelja, delo vzgojitelja v vzgojni skupini, karakter vzgojitelja, tim vzgojiteljev; reagiranje vzgojitelja ob problemih; vzgojitelj kot spodbujevalec in svetovalec; opominjanje vzgojitelja),
- **dijaški dom kot celota** (prosti čas; pestrost dogajanja v DD; pozornost DD na potrebe dijakov; medsebojno razumevanje bivaajočih in delavcev v DD),
- **dijak** (počutje in aktivnost; (ne)upoštevanje pravil),
- **vzgojna skupina (VS)** (dobro počutje v skupini; srečanja VS; dejavnosti VS).

Osnovna referenca za tvorbo danih področij je bila doktorska disertacija dr. Ivana Škofleka (1989).

Dobljene podatke sem preverila in obdelala s pomočjo računalniškega programa za statistično obdelavo SPSS. Postavljene hipoteze sem preverjala s t-preizkusom, ki po primerjavi aritmetičnih sredin odgovorov anketiranih oceni, ali so dobljeni podatki statistično pomembni, ali ne.

8. PREVERJANJE HIPOTEZ

Za nadaljnjo empirično raziskavo sem postavila 11 hipotez, ki se navezujejo na vzgojne procese in učinke v dijaških domovih.

1. V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v tem, koliko vzgojitelji verjamejo dijakom, ko govorijo resnico.
2. V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v intenzivnosti telesnega stika (potrepljati po rami, objem) vzgojitelja z dijaki.
3. V državnih in cerkvenih dijaških domovih med tem, koliko časa preživijo vzgojitelji v zbornici ali kabinetu, ni razlik.
4. Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni razlik v intenzivnosti stika vzgojiteljev s starši dijakov.
5. V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v intenzivnosti medsebojne učne pomoči dijakov v vzgojnih skupinah.
6. V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v pogostosti urejanja učne pomoči vzgojiteljev za dijake.
7. V pestrosti in zanimivosti življenja med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi ni razlik.
8. Med pogostostjo pojavljanja verbalnega in fizičnega nasilja v državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik.
9. Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi v občutju domačnosti dijakov ni razlik.
10. Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni razlik v intenzivnosti praznovanja rojstnih dni znotraj vzgojnih skupin.
11. Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi v pogostosti izletov in sprehodov vzgojnih skupin ni razlik.

Vse postavljene hipoteze so ničelne, saj predvidevajo, da med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi ni nikakršnih statistično pomembnih razlik v merjenih procesih.

8.1.

PROBLEM 1: Krščanske vrednote, kot so zaupanje, spoštovanje, iskrenost in poštenost, so precej pomembne in upoštevane v naši kulturi. Vsak človek si želi biti vreden zaupanja in vsakdo si želi, da mu drugi ne bi lagali. Pa vendar se to dogaja in zaradi slabih izkušenj je pogosto človek, ki zaupa, označen kot naiven in »slep«. Pri zaupanju na besedo smo tako vedno bolj previdni in vedno manj zaupamo, pogosto tudi po krivici. Kako se kaže to (ne)zaupanje med vzgojitelji in dijaki v cerkvenih dijaških domovih in kako v državnih dijaških domovih?

HIPOTEZA 1: V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v tem, koliko vzgojitelji verjamejo dijakom, ko govorijo resnico.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o medsebojnem spoštovanju med vzgojiteljem in dijakom je **0,707**, kar je dovolj velika vrednost za izračun preverjanja hipoteze.

Izjave, ki so preverjale medsebojno spoštovanje med vzgojitelji in dijaki, so 5., 12., 27., 83., 86., 94. in 100. izjava v vprašalniku.

Izjava »Vzgojitelj/-ica mi ne verjame, ko govorim resnico.« je v anketnem vprašalniku pod številko 94.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka aritmetične sredine
Vzg. ne verjame, ko govorim cerkveni dijaški dom resnico.	101	2,19	1,111	0,111
državni dijaški dom	98	2,51	1,133	0,114

tabela 4: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Vzgojitelj mi ne verjame, ko govorim resnico.«

	Levenov test enakosti variabel		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Vzg. ne verjame, ko govorim sprejeta predpostavka homogenosti varianc resnico.	0,644	0,423	-2,025	197	0,044
zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			-2,024	196,512	0,044

tabela 5: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Vzgojitelj mi ne verjame, ko govorim resnico.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Vzgojitelj mi ne verjame, ko govorim resnico.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,044**.

Razlike med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi so, glede na dobljene rezultate SPSS izračuna, statistično pomembne. **Vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih dijakom pogosteje (bolj) verjamejo, ko govorijo resnico. To lahko potrdimo s 5 % tveganja in ovržemo ničelno hipotezo.**

Aritmetični sredini odgovorov dijakov sta tako pri cerkvenih kot tudi pri državnih dijaških domovih razmeroma nizki, kar kaže, da zaupanje vzgojiteljev do dijakov nikjer ni zelo zaskrbljujoče.

Po mnenju raziskave, ki jo je leta 2001 izvedla Melita Kordeš z dijaki Dijaškega doma Ivana Cankarja o tem, kaj so najpomembnejše vloge vzgojitelja, jih je največ odgovorilo, da dober vzgojitelj zaupa svojim dijakom. (Melita Kordeš, str. 9). Tudi Majda Pšunder je v svoji raziskavi (1992) ugotovila, da mladi precej poudarjajo stisko, da jim vzgojitelji premalo zaupajo. Glede na vse poprejšnje raziskave je torej zaupanje vzgojitelja do dijaka pomemben dejavnik, ki vpliva na počutje dijakov v dijaškem domu.

Pšundrova (1992) je zapisala, da vzgojitelj mora zaupati v učenca, v stopnjo njegove zrelosti. Zaupanje v učenca je lahko izhodišče vzgojnega dela ali pa spoznanje, da bo učenec ravnal po predpisih in nalogah. Zaupanje pa je lahko tudi konceptualni pristop pri vzgojnem delu.

To, da vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih bolj verjamejo svojim dijakom, kaže na to, da jim tudi bolj zaupajo. Večje zaupanje bi lahko bilo sad dobrih poprejšnjih izkušenj vzgojiteljev, da jim dijaki govorijo resnico, in da se jim še niso izneverili, zaradi česar vzgojitelji niso (vsaj ne toliko kot vzgojitelji v državnih dijaških domovih) izgubili zaupanja v svoje dijake. To zaupanje je morda zgrajeno tudi na večjem prepričanju, da dijaki spoštujejo vrednoto, ki jo vsebuje božja zapoved, in ki narekuje, da kristjan ne laže.

Zaupanje lahko povežem tudi z odnosom, ki je morda intenzivnejši med vzgojitelji in dijaki cerkvenih dijaških domov (kot državnih dijaških domov).

8.2.

PROBLEM 2: Meja med primernostjo in neprimernostjo fizičnega stika vzgojitelja z dijakom je zelo tanka. Definicije, kakšen (ali kolikšen) stik se že smatra za kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost, ni, ker je to odvisno predvsem od tega, kako stik doživlja žrtev. Pod drobnogledom javnosti so pri tem najbolj poklici in avtoritete, ki delujejo z mladimi in imajo preko različnih situacij možnost priti z mladimi tudi v fizičen stik. Učitelji, trenerji, duhovniki in vzgojitelji se verjetno pogosto zavedajo, da bo lahko še tako dobrohoten, v vzgojnem oziru pozitiven fizičen stik, pomenil za druge (otroke, mlade, starše, oblasti) nekaj čisto drugega – spolno nadlegovanje. Kako so pri fizičnih stikih z dijaki previdni vzgojitelji? Si »upajo« potrepeljati po rami in objeti dijaka, ker vedo, da bo to dobro za njun odnos, ali jih premaga strah pred obtožbo spolnega nadlegovanja?

HIPOTEZA 2: V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v intenzivnosti telesnega stika (potrepljati po rami, objem) vzgojitelja z dijaki.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o toplem in lepem odnosu med vzgojiteljem in dijakom je **0,653**, kar, glede na to, da sem spraševala po osebnih mnenjih, sprejemam za dovolj visoko vrednost za nadaljnjo interpretacijo hipoteze.

Izjave, ki so preverjale topel in lep odnos med vzgojitelji in dijaki, so 13., 31., 37., 54., 56., 64., 101. in 125. izjava.

Izjava »Vzgojitelj/-ica ima z mano tudi fizičen stik (me potreplja po rami, me objame).« je v vprašalniku pod številko 125.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka ocene aritmetične sredine
Vzg. ima fizičen cerkveni dijaški dom stik z mano.	101	3,39	1,273	0,127
državni dijaški dom	97	2,72	1,248	0,127

tabela 6: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Vzgojitelj/-ica ima z mano tudi fizičen stik (me potreplja po rami, me objame).«.

	Levenov test enakosti variabel		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Vzg. ima sprejeta predpostavka homogenosti varianc fizičen stik z	0,055	0,815	3,708	196	0,000
mano. zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			3,710	195,914	0,000

tabela 7: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med Cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Vzgojitelj/-ica ima z mano tudi fizičen stik (me potreplja po rami, me objame).«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov na izjavo (»Vzgojitelj ima z mano tudi fizičen stik (me potreplja po rami, me objame).«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,000.**

V cerkvenih dijaških domovih **imajo vzgojitelji bolj intenziven telesni stik z dijaki kot v državnih dijaških domovih. To lahko potrdimo s tveganjem 1 % in ovržemo ničelno hipotezo.**

Intenziven telesni stik lahko kaže (ni pa nujno) na bolj intimen odnos med vzgojiteljem in dijakom, ta pa je pogoj za učinkovito vzgojno delovanje.

Vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih čutijo v svojem poklicu svoje pomembno poslanstvo, poklicanost. Jezusovo izročilo preko evangelijev, po katerih so utrjene katoliške vrednote, spodbuja vse kristjane, da se ljubijo med seboj in vidijo drug v drugem duhovne brate in sestre, zaradi česar bi se lahko vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih bolj prizadevali za intimen odnos z dijaki in s tem bolj zavedali pomena toplega telesnega stika (objema, stiska roke, trepljanja po ramenu) pri tem.

8.3.

PROBLEM 3: Intenziven odnos se gradi predvsem ob intenzivnem neposrednem stiku dveh ljudi. Na žalost pa pogostejši neposreden stik med vzgojiteljem in dijakom ovirajo mnogi dejavniki, kot so birokracija, ki jo vzgojitelj mora opravljati, druge priprave na delo, ko vzgojitelji niso z dijaki, sestanki in timsko delo s kolegi, delovni čas vzgojitelja, pa tudi nezavzetost, nezainteresiranost, nezavedanje ali celo izogibanje vzgojitelja za odnosno delo z dijaki in reševanje težav. Zbornica in kabinet sta tako lahko kraj za birokracijo in sestanke ali pa celo za »skrivališče« pred dijaki. V katerih domovih vzgojitelji v njih preživijo več časa?

HIPOTEZA 3: V državnih in cerkvenih dijaških domovih med tem, koliko časa preživijo vzgojitelji zase v zbornici ali kabinetu, ni razlik.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o zanimanju vzgojitelja za dijaka in intenzivnosti njunega odnosa je **0,837**, kar je precej visoka in s tem dovolj velika vrednost in zanesljivost vprašanj, da lahko nadaljujem s preverjanjem hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o zanimanju vzgojitelja za dijaka in intenzivnosti njunega odnosa, so v anketnem vprašalniku 9., 21., 22., 23., 24., 29., 75., 77., 92. in 138. izjava.

Izjava »Vzgojitelji veliko časa preživijo zase v zbornici ali kabinetu.« je v anketnem vprašalniku pod številko 138.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka izračuna aritmetične sredine
Vzg. veliko časa preživijo v cerkveni dijaški dom	101	2,33	1,201	0,119
zbornici. državni dijaški dom	98	3,01	1,070	0,108

tabela 7: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Vzgojitelji veliko časa preživijo zase v zbornici ali kabinetu.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Vzg. veliko časa preživijo sprejeta predpostavka homogenosti v zbornici. varianc	5,152	0,024	-4,235	197	0,000
zavrjnena predpostavka homogenosti varianc			-4,242	195,584	0,000

tabela 8: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med Cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Vzgojitelji veliko časa preživijo zase v zbornici ali kabinetu.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Vzgojitelji veliko časa preživijo zase v zbornici in kabinetu.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,000.**

Dobljeni rezultat pomeni, da so razlike v tem, koliko časa preživijo vzgojitelji v državnih in cerkvenih dijaških domovih v zbornici ali kabinetu statistično pomembne.

Vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih (po mnenju dijakov) preživijo manj časa v zbornici ali kabinetu kot vzgojitelji v državnih dijaških domovih. Razliko potrdimo s tveganjem 1 % ter ovržemo ničelno hipotezo, da med dijaškimi domovi v dani trditvi ni razlik.

Birokracija, ki jo razni zakoni in predpisi zahtevajo od vzgojiteljev gotovo vplivajo na slabšo kvaliteto in intenzivnost vzgojnega dela z dijaki, ker od njih zahteva veliko časa za pisanje poročil o delu, dnevnikov, vzgojnih načrtov in podobno ter imajo malo časa za neposredno delo z dijaki. Zaradi teh zahtev je vzgojitelj prisiljen del svojega delovnega časa preživeti tudi v zbornici ali lastnem kabinetu ob administrativnem delu.

Kljub temu se med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi kaže razlika v času, ki ga vzgojitelji preživijo v zbornici in kabinetu.

Čas, ki ga vzgojitelji v svojem delovnem času ne preživijo v kabinetu ali zbornici, predvidevam, da je v večji meri preživet na hodnikih, učilnicah, skupnih prostorih ali sobah dijakov, kjer vzgojitelj opravlja neposredno vzgojno delo, ki je pogoj za vzpostavitev dobrega, pristnega odnosa z dijaki, ki omogoča učinkovito vzgojno delovanje.

Spoštovanje človeške osebe gre skozi spoštovanje načela: »Vsakdo mora na vsakega svojega bližnjega brez izjeme gledati kot na svoj »drugi jaz« in imeti mora obzir zlasti do njegovega življenja in do nujno potrebnih sredstev za človeka dostojno življenje.« Nobena zakonodaja ne more sama po sebi storiti, da bi izginili strahovi, predsodki, naravnosti napuha in egoizma, ki preprečujejo vzpostavitev resnično bratskih družb. Takšna ravnanja prenehajo edinole z ljubeznijo, ki v vsakem človeku odkrije »bližnjega«, brata (Katekizem katoliške cerkve, str. 492).

Predvidevam, da je do nastalih razlik med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi prišlo iz razloga, da se vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih, ki čutijo svojo vlogo vzgojitelja, ne samo strokovno, ampak tudi kot svoje poslanstvo v življenju, bolj intenzivno trudijo za kontinuiran in stalen odnos z dijaki in so tako več časa z njimi v stiku in izven zbornice.

Ovira pri intenzivnosti neposrednega stika med vzgojitelji in dijaki je lahko tudi sama nefunkcionalna organizacija prostorov v dijaških domovih. Če je tako kabinet ali zbornica vzgojiteljev precej oddaljena od sob dijakov in dijakinj, gotovo prihaja do redkejšega srečevanja dijakov in vzgojiteljev.

8.4.

PROBLEM 4: Starši dijakov s sprejemom dijaka v dijaški dom pooblaščajajo in sprejmejo vzgojitelja kot odgovornega za dijakovo življenje in varnost v dijaškem domu kot tudi za zastopnika dijaka v šoli, ki jo obiskuje. S tem ne izgubijo odgovornosti, ki jo kot starši dijaka imajo in so tako dolžni vedeti, kaj se z dijakom v domu dogaja. Vzgojitelj je tisti, ki je kot odgovorna oseba v stiku s starši in le-ta je gotovo tudi dejavnik uspešnega in kongruentnega vzgojnega dela znotraj dijaškega doma in v domačem okolju dijaka. Kateri vzgojitelji se za stik s starši bolj intenzivno prizadevajo?

HIPOTEZA 4: Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni razlik v intenzivnosti stika vzgojiteljev s starši dijakov.

Danica Starkl (1999, str. 78) je o sodelovanju doma s starši zapisala, da dijaški dom prevzema nekatere starševske funkcije, zato s starši tesno sodeluje. Sodelovanje vključuje individualno delo s starši (obveščanje, govorilne ure, prvi stiki ob prihodu dijaka v dom, pisno in telefonsko obveščanje) in oblike skupnega dela s starši (roditeljski sestanki, svet staršev, seznanitev s programom dela, z analizami dela ...).

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o zanimanju vzgojitelja za dijaka in intenzivnosti njunega odnosa je **0,837**, kar je precej visoka in s tem dovolj velika vrednost in zanesljivost vprašanj, da lahko nadaljujem s preverjanjem hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o zanimanju vzgojitelja za dijaka in intenzivnosti njunega odnosa, so v anketnem vprašalniku 11-21., 22., 23., 24., 29., 75., 76., 77., 92., 130. in 138. izjava.

Izjava, »Vzgojitelj/-ica je v rednem stiku z mojimi starši/skrbniki.« je v anketnem vprašalniku pod zaporedno številko 130.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka aritmetične sredine
Vzg. je v rednem cerkveni dijaški dom stiku s starši.	101	3,25	1,081	0,108
državni dijaški dom	97	3,57	1,079	0,110

tabela 9: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Vzgojitelj/-ica je v rednem stiku z mojimi starši/skrbniki.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		Stopnja tveganja
	F	Sig.	t	df	
Vzg. je v rednem stiku s sprejeta predpostavka homogenosti varianc starši.	0,015	0,904	-2,081	196	0,039
zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			-2,081	195,700	0,039

tabela 10: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med Cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Vzgojitelj/-ica je v rednem stiku z mojimi starši/skrbniki.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Vzgojitelj je v rednem stiku z mojimi starši.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,039**.

Obstajajo statistično pomembne razlike v intenzivnosti stika vzgojiteljev s starši (po mnenju dijakov). **V državnih dijaških domovih imajo vzgojitelji intenzivnejši stik s starši (dijakov) kot v cerkvenih dijaških domovih. To lahko potrdimo s tveganjem 5 % in ovrzemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Vzgojitelji v dijaškem domu prevzemajo v času bivanja dijakov v domu odgovornost za njihovo vzgojo in varnost. Na ta način prevzamejo določene funkcije od dijakovih staršev, ki v času šolanja s svojimi otroki niso v intenzivnem neposrednem stiku. Zato je stik vzgojiteljev s starši pomemben za kongruentno vzgojo vzgojiteljev in staršev.

Medsebojni stik je tako dolžnost starša kot dolžnost vzgojitelja. Ta je dolžan starše obveščati o dijakovem stanju, morebitnih težavah, razčiščevati morebitne dileme in vprašanja. Starši so prav tako dolžni obveščati vzgojitelja o dijakovih posebnostih, težavah, vzorcih in navadah in se zanimati za njegovo bivanje v domu. Takšno sodelovanje je idealno, na žalost pa nikakor ne vsakokratna praksa vzgojiteljev in staršev.

Vzgojitelji morajo priznavati pomembno (najpomembnejšo) vlogo staršev pri vzgoji svojih otrok tudi v času bivanja v dijaškem domu, prav tako pa morajo tudi starši sprejeti strokovno vlogo vzgojiteljev pri vzgoji svojih otrok.

Vzgojitelji lahko dajo staršem strokovno perspektivo vzgojnih pristopov do dijakov v njihovem odraščanju, ki je morda starši do takrat še niso opazili kot mogočo.

V državnih dijaških domovih so vzgojitelji in starši (po mnenju dijakov) v bolj intenzivnem stiku kot vzgojitelji in starši v cerkvenih dijaških domovih. Morda je razlog intenzivnejšega stika v tem, da vzgojitelji bolj sprejemajo pomembno vlogo staršev pri vzgoji otrok in starši bolj vlogo vzgojiteljev pri spremljanju dijakov.

Čim bolj je domski režim zaprt in čim bolj je dom socialno orientiran, tem manj so starši domu potrebni. Čim bolj je dom orientiran v razvoj individualnosti tem bolj so starši potrebni v domskem vzgojno-izobraževalnem delu. Čim bolj dom služi učnim namenom, torej šole, tem bolj je potrebna šola in tem manj starši (Pšunder, 1992).

Morda kaže večje sodelovanje vzgojiteljev državnih dijaških domov s starši dijakov na večjo odprtost domskega režima, na večjo orientiranost na razvoj individualnosti, ki se torej v Cerkvenih dijaških domovih bolj zavira.

Kriterij, kaj je intenziven stik med vzgojitelji in starši, je seveda za vsakega dijaka subjektiven. Morda imajo dijaki v cerkvenih dijaških domovih zaradi večjega spoštovanja do staršev, kot jim narekuje božja zapoved o spoštovanju staršev in avtoritet, višja pričakovanja v intenzivnosti stika in so zaradi tega sodelovanje staršev in vzgojiteljev slabše ocenili.

8.5.

PROBLEM 5: Individualizacija je v družbi, v kateri živimo, vsenavzoča. Vsak posameznik je pretežno sam odgovoren za svoje življenje in prihodnost in vedno bolj se duši socialnost in prostovoljna pomoč med ljudmi. Izobrazba še ni zagotovilo za dobro zaposlitev, zato je konkurenca na trgu dela močna. »Tekmovanje« za zaposlitev se začne že v času šolanja in to je pogosto razlog, da si dijaki in študenti nočejo pomagati med seboj pri učenju, si ne posojajo zapiskov in skrbijo samo za svoje učenje in šolsko uspešnost. Pa ne samo tekmovalnost, ampak tudi enostavna brezbriznost »Vsak naj se zase briga.« V katerem od domov je vrednota medsebojne pomoči, kljub nasprotni vrednoti individualizacije bolj močno prisotna?

HIPOTEZA 5: V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v intenzivnosti medsebojne učne pomoči dijakov v vzgojnih skupinah.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o vzgojni skupini je **0,782** in je dovolj visoka vrednost za nadaljnje preverjanje hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o dogajanju v vzgojni skupini, so v anketnem vprašalniku 8., 10., 20., 46., 117., 118. in 124. izjava.

Izjava »Dijaki v vzgojni skupini si med seboj pomagamo pri učenju.« je v anketnem vprašalniku pod številko 124.

državni ali cerkveni DD	N	Aritimetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka ocene aritmetične sredine
Dijaki si cerkveni dijaški dom pomagamo pri državnemu dijaškemu domu učenju.	101	4,19	0,821	0,082
	97	3,65	1,155	0,117

tabela 11: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Dijaki v vzgojni skupini si med seboj pomagamo pri učenju.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Dijaki si pomagamo pri učenju. sprejeta predpostavka homogenosti varianc	12,605	0,000	3,794	196	0,000
zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			3,768	172,738	0,000

tabela 12: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med Cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Dijaki v vzgojni skupini si med seboj pomagamo pri učenju.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »V vzgojni skupini si dijaki med seboj pomagamo pri učenju.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,000.**

Obstajajo statistično pomembne razlike v tem, koliko si dijaki v vzgojni skupini pomagajo med seboj pri učenju v cerkvenih in državnih dijaških domovih. **V cerkvenih dijaških domovih si dijaki v vzgojni skupini bolj pomagajo med seboj pri učenju kot pa dijaki v vzgojnih skupinah državnih dijaških domov.**

To lahko **potrdimo s tveganjem 0,1 % in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Učitelji imajo posredno, vendar pomembno vlogo pri oblikovanju vrednot in vedenja otrok in mladostnikov. Posredno lahko spodbujajo altruizem, moralne vrednote, socialno zavest, človeško dostojanstvo s tem, da živijo svoje vrline. Proces posnemanja je lažji, če je odnos med učiteljem in mladostnikom topel in prijateljski kot pa hladen in zavračajoč (E. Muuss, 1996).

Medsebojna učna pomoč med dijaki je po navadi sad dobrih odnosov med dijaki, sad nesebičnosti, altruizma. Te vrednote so v družbi, še posebej pa v Cerkvi visoko spoštovane in temu sledi tudi rezultat dane hipoteze. Mislim, da si dijaki v cerkvenih dijaških domovih pogosteje pomagajo pri učenju, ker je vrednota medsebojne pomoči in dobrotelčnosti v krščanstvu (in sploh v večini religij) zelo pomembna in spodbujena.

Na to katolike opominjajo telesna in duhovna dela usmiljenja: (lačne nasičevati, žejne napajati, popotnike sprejemati, nage oblačiti, bolnike obiskovati, jetnike reševati, mrlične pokopavati, grešnike svariti, nevedne učiti, dvomljivcem prav svetovati, žalostne tolažiti, krivico voljno trpeti, žalivcem odpustiti, za žive in mrtve Boga prositi).

V Cerkvinih dijaških domovih verjetno tudi vzgojitelji na različne načine spodbujajo takšno ali drugačno medsebojno obliko pomoči. Zaradi tega je težko reči, ali je medsebojna pomoč dijakov zasluga spodbude vzgojiteljev ali sad lastne tendence dijakov. Gotovo pa je pomoč dober indikator pozitivne klime v dijaškem domu.

8.6.

PROBLEM 6: Gimnazijski programi so med srednješolskimi med zahtevnejšimi, ker zahtevajo od dijakov razmeroma obširno in poglobljeno znanje različnih predmetov. Gimnazijski programi so vedno lažje dostopni šolarjem s slabšim šolskim uspehom, medtem ko so bili leta nazaj dostopni zgolj odličnim in prav dobrim šolarjem. Zaradi tega imajo dijaki pogosto velike težave pri učenju šolske snovi in slabe ocene, tudi nezadostne. Učinkovita pomoč pri izboljševanju naučenega je ureditev učne pomoči oziroma inštrukcij. Dijakom, ki bivajo doma, jih najpogosteje urejajo njihovi starši, tudi zato, ker imajo obširnejšo socialno mrežo, v dijaških domovih pa ta odgovornost pripada vzgojiteljem, ki so delno odgovorni za učno uspešnost dijakov. V katerih domovih vzgojitelji bolj urejajo učno pomoč dijakom?

HIPOTEZA 6: V državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik v pogostosti urejanja učne pomoči vzgojiteljev za dijake.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o vzgojitelju kot svetovalcu in spodbujevalcu je **0,758**, kar je precej visoka in s tem dovolj velika vrednost in zanesljivost vprašanj, da lahko nadaljujem s preverjanjem hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o vzgojitelju kot svetovalcu in spodbujevalcu, so v anketnem vprašalniku 5., 47., 63., 91., 99. in 123. izjava.

Izjava »Tistim dijakom, ki imajo učne težave, vzgojitelji uredijo učno pomoč.« je v anketnem vprašalniku pod zaporedno številko 123.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka izračuna aritmetične sredine
Vzgojitelji uredijo učno pomoč. cerkveni dijaški dom	101	3,19	1,222	0,122
državni dijaški dom	98	3,81	0,893	0,090

tabela 13: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Tistim dijakom, ki imajo učne težave, vzgojitelji uredijo učno pomoč.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin
	F	Sig.	Sig. (2-tailed)
Vzgojitelji uredijo učno sprejeta predpostavka homogenosti varianc	10,268	0,002	0,000
pomoč. zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			0,000

tabela 14: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Tistim dijakom, ki imajo učne težave, vzgojitelji uredijo učno pomoč.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Tistim dijakom, ki imajo učne težave, vzgojitelji uredijo učno pomoč.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,00**.

Obstajajo statistično pomembne razlike med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi v pogostosti urejanja učne pomoči za dijake s strani vzgojiteljev. **V državnih dijaških domovih vzgojitelji bolj urejajo učno pomoč dijakom, ki jo potrebujejo kot v cerkvenih dijaških domovih.** To lahko **potrdimo s tveganjem 0,1 % in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Dijaški domovi obstajajo in nastajajo zaradi potrebe, da dijaki, ki v času šolanja ne morejo živeti v domačem kraju, ker je ta preveč oddaljen od kraja šolanja, bivajo v bližini šole, kar pomeni predvsem več časa in s tem kvalitetnejše izobraževanje.

Če je dom prioriteto učno naravnano, potem je sodelovanje s šolo izjemno pomembno. Dom postane nekakšen servis šole, saj je vse delo koncipirano na učenju, izboljševanju učnega uspeha in učnih navad. Dom dela tako, da podpira šolsko učenje in učno učinkovitost (Pšunder, 1992).

Po smotru nastanka dijaških domov bi lahko kaj hitro zaključili, da so dijaški domovi »servisi« šol. S tem se ne strinjam, saj mislim, da dijaški dom ni samo hiša, v katerem dijaki bivajo in se učijo, ampak je vzgojna institucija, ki dijakom pogosto nudi kvalitetnejšo porabo prostega časa, v katerem lahko še bolj oblikujejo svoje talente, se učijo prilagajanja, socialnih veščin in so včasih deležni tudi primernejše vzgojne prakse kot doma.

Pa vendar se mi zdi, da se vzgojitelji dobro zavedajo vzrokov, zakaj so dijaki pri njih nastanjeni in se čutijo soodgovorni za (dovolj) dober šolski uspeh posameznega dijaka. Odgovornost čutijo verjetno tako zaradi dijakov samih, dijaškega doma kot institucije kot tudi do staršev dijakov, ki so jim zaupali mladostnika v njegovem času šolanja.

Čutenju odgovornosti skladno je tudi zanimanje za dijakove težave v šoli in reagiranje nanje. Poleg stalnega stika z učitelji dijaka in spodbujanja za učno delo je pri dijakih, ki imajo v šoli težave pri določenih predmetih, pomembna učinkovita učna pomoč v obliki »inštrukcij«. Vzgojitelji v državnih dijaških domovih jo, glede na preverjeno hipotezo, pogosteje urejajo kot vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih.

Razlog pripisujem temu, da se vzgojitelji v državnih dijaških domovih čutijo bolj odgovorne za učni uspeh dijakov, in da vidijo urejanje učnih »inštrukcij« kot najučinkovitejši način za doprinos k učnemu uspehu dijakov.

Druga možnost za ovrženo ničelno hipotezo je verjetnost, da v cerkvenih dijaških domovih dijaki manj potrebujejo učno pomoč in jim jo zaradi nepotrebnosti vzgojitelji tudi manj organizirajo.

8.7.

PROBLEM 7: Dijaški domovi imajo dobre možnosti za to, da nudijo dijakom pestrost dogajanja preko raznih interesnih dejavnosti, ki jih izvajajo vzgojitelji, prostorov, prilagojenih za športne in glasbene dejavnosti in prireditve ter tudi zaradi financ, ki jih omogoči financer za vzgojni program. V tem so domski dijaki pogosto v prednosti pred tistimi, ki v času šolanja živijo doma in so pri mnogih zabavnih in interesnih dejavnostih odvisni od zunanjih institucij. Pogosto pa dejavnosti, ki jih dom nudi, po svoji kvaliteti (ali kvantiteti) ne odgovarja na potrebe in interese dijakov in se tako dijaki v domu dolgočasijo. Kateri od domov, državni ali cerkveni, bolj skrbi za to, da je dijakom življenje v domu pestro in zanimivo?

HIPOTEZA 7: V pestrosti in zanimivosti življenja med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi ni razlik.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o pestrosti dogajanja v dijaškem domu je **0,726**, kar je precej visoka in s tem dovolj velika vrednost in zanesljivost vprašanj, da lahko nadaljujem s preverjanjem hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o pestrosti dogajanja v dijaškem domu, so v anketnem vprašalniku 5-16., 36., 38., 49. in 85. izjava.

Izjava »*Življenje v dijaškem domu je pestro in zanimivo.*« je v anketnem vprašalniku pod zaporedno številko 36.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardni odklon izračuna aritmetične sredine
Pestro in zanimivo cerkveni dijaški dom	100	4,00	0,953	0,095
državni dijaški dom	98	3,57	1,149	0,116

tabela 15: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Življenje v dijaškem domu je pestro in zanimivo.«.

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Pestro in zanimivo sprejeta predpostavka homogenosti varianc	8,765	0,003	2,859	196	0,005
zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			2,854	188,159	0,005

tabela 16: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Življenje v dijaškem domu je pestro in zanimivo.«.

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Življenje v dijaškem domu je pestro in zanimivo.«) dijakov v državnih in cerkvenih dijaških domovih **je 0,005**.

Obstajajo statistično pomembne razlike v mnenju dijakov o pestrosti in zanimivosti življenja v dijaškem domu. **V cerkvenih dijaških domovih se zdi dijakom življenje bolj pestro in zanimivo kot dijakom v državnih dijaških domovih.**

To lahko **potrdimo s tveganjem 1 % in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Domovi lahko ponudijo učencem širok izbor interesnih dejavnosti. To so organizirane aktivnosti, ki se kontinuirano odvijajo v času izven obveznega učenja in skupinskih aktivnosti.

V te dejavnosti se učenci vključujejo svobodno in na osnovi lastnih želja, interesov, nagnjenj, sposobnosti. Namen interesnih dejavnosti je konstruktivno in racionalno koriščenje prostega časa, širjenje in poglobljanje pridobljenega znanja, veščin in navad učencev (Pšunder, 1992).

Kako zanimivo in pestro je dijakom življenje v dijaškem domu je odvisno od mnogih dejavnikov, ker sta uporabljena pridevnika zelo subjektivna. Mnenje dijaka je odvisno od njegovih pričakovanj, preteklih izkušenj, interesov, temperamenta, mnenja drugih.

Pa vendar, glede na aritmetično sredino odgovorov ($M=4$) lahko predvsem pri dijakih cerkvenih dijaških domov, rečemo, da so v splošnem precej zadovoljni s pestrostjo in zanimivostjo dogajanja v dijaškem domu.

Po raziskavi, ki je bila narejena med mladostniki (srednješolci in osnovnošolci), mladi pogrešajo v svojem prostem času zlasti primerno družbo, prostost pri izbiri dejavnosti, ustrezen prostor ter naprave in sredstva za izvajanje dejavnosti prostega časa (Dekleva, 1993).

V cerkvenih dijaških domovih se morda vzgojitelji bolj trudijo, da bi bilo dogajanje pestro in zanimivo. S tem imam v mislih razne kulturne in športne prireditve ter interesne dejavnosti. Interesne dejavnosti so vsi vzgojitelji v dijaških domovih dolžni izvajati, njihova zanimivost in kvaliteta pa je odvisna od vzgojiteljeve angažiranosti, motiviranosti ter od tega, kako izbrana dejavnost odgovarja na potrebe dijakov. Ocena zanimivosti in pestrosti je morda indikator večje kvantitete ali pa boljše kvalitete dejavnosti. Gotovo pa k samemu dogajanju veliko pripomorejo vzgojitelji s svojo aktivnostjo ter z načinom, ki spodbuja dijake, da so sami ustvarjalni in iniciativni.

Res pa je, da sta državna dijaška domova, ki sem ju vključila v raziskavo oba ob gimnazijah, ki imajo določeno usmeritev (športna, umetniška). Dijaki v teh domovih se (večinoma) ukvarjajo z dejavnostmi, ki se jih poudarja na gimnaziji in tako veliko svojega izvenšolskega časa prav tako preživijo zunaj doma na raznih treningih in vajah in se morda vzgojitelji v teh dijaških domovih manj intenzivno trudijo za pestrost in zanimivost življenja v domu, ker dijaki v njih ne preživijo toliko časa.

8.8.

PROBLEM 8: Pri sobivanju tolikih mladostnikov v dijaškem domu prihaja do soočenja mnogih karakterjev, lastnosti, navad, potreb in pričakovanj, zato prihaja tudi do mnogih konfliktov med dijaki, ki ob neustrezni komunikaciji in nepravočasni intervenciji vzgojiteljev pripeljejo do verbalnega ali celo fizičnega obračunavanja med dijaki. Takšni večji konflikti močno vplivajo na vzdušje v dijaškem domu. V katerih domovih prihaja do njih pogosteje?

HIPOTEZA 8: Med pogostostjo pojavljanja verbalnega in fizičnega nasilja v državnih in cerkvenih dijaških domovih ni razlik.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o dogajanju v domu je **0,578**, kar ni dovolj, da bi nadaljevala s preverjanjem dane hipoteze in hipotezo zaradi tega opuščam za nadaljnje delo.

Izjave, ki so spraševale po splošnem dogajanju v dijaškem domu, so v anketnem vprašalniku 5-61., 81., 108., 109., in 137. izjava.

Izjava »*V domu prihaja do verbalnega in fizičnega nasilja med dijaki/dijakinjami.*« je v anketnem vprašalniku pod zaporedno številko 137.

Razlog za nizko stopnjo vrednosti Cronbach je po mojem mnenju neujemanje izjav, ki sicer vse raziskujejo dogajanje v domu, vendar je to tako pestro in različno, da se izjave težko ujemajo med seboj.

8.9.

PROBLEM 9: Občutek domačnosti je dobrodošel v okolju, kjer posameznik preživi dosti časa, saj pomembno izboljšuje njegovo kvaliteto bivanja in počutje. Biti domač pomeni biti to kar si, pristen, nenarejen in brez občutka prisile in omejenosti. V dijaškem domu je tako okolje precej zahtevno ustvariti, ker veliko število dijakov, birokracija in pravila že tako ali tako zmanjšujejo normalizacijo, domačnost okolja. Katerim domovom ustvarjanje domačnosti v praksi bolje »uspeva«?

HIPOTEZA 9: Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi v občutku dijakov o domačnosti ni razlik.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o dijakovem počutju v domu je **0,620**, kar sicer ni visoka vrednost, vendar jo sprejemam za dovolj primerno za nadaljnje preverjanje hipoteze, ker je vprašalnik spraševal po mnenjih, ki so subjektivna in jih zato dijaki lahko razumejo po svoji lastni interpretaciji.

Izjave, ki so spraševale o domačnosti dijakovega počutja v dijaškem domu, so v anketnem vprašalniku 5-40., 78., 96., 102. in 121. izjava.

Izjava, »V dijaškem domu se počutim domače.« je v anketnem vprašalniku pod zaporedno številko 96.

državni ali cerkveni DD		N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka ocene aritmetične sredine
Občutek domačnosti	cerkveni dijaški dom	101	3,87	1,111	0,111
	državni dijaški dom	98	3,52	1,169	0,118

tabela 17: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »V dijaškem domu se počutim domače.«

			Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
			F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Občutek domačnosti	sprejeta predpostavka	homogenosti varianc	2,044	0,154	2,172	197	0,031
	zavrnjena predpostavka	homogenosti varianc			2,170	195,711	0,031

tabela 18: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »V dijaškem domu se počutim domače.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »V dijaškem domu se počutim domače.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,031**.

Obstajajo statistično pomembne razlike v mnenju dijakov o občutju domačnosti v državnih in cerkvenih dijaških domovih. **V cerkvenih dijaških domovih se dijaki počutijo bolj domače kot dijaki v državnih dijaških domovih.**

To lahko **potrdimo s tveganjem 5 % in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Če hoče dom uspešno prevzeti in izpolnjevati nekatere vzgojne naloge, ki so poprej pripadale staršem, mora poskrbeti tudi za prijeten drugi dom, h kateremu spadajo družbeni prostori, športni prostori, kuhinja in prostori za interesne dejavnosti. Domsko življenje se bogati tudi s praznovanjem praznikov, prireditvami, predstavami, skupnim fizičnim delom učencev na raznih akcijah itd. (Pšunder, 1992)

Biti domač pomeni, da se v dijaškem domu počutiš sproščeno kot doma, in da si življenja v njem navajen in ti ni tuje. Na občutek domačnosti vpliva veliko stvari - odnosi z drugimi dijaki, vzgojitelji, osebje, dejavnosti v domu, občutek, da si sprejet takšen, kakršen si, dnevni red, ureditev prostorov in še marsikaj.

Skupek teh in verjetno še drugih dejavnikov bi lahko poleg domačnosti poimenovali tudi »klima dijaškega doma«. Ocena domačnosti, ki so jo dali dijaki, sicer ni pretirano visoka, saj tako pri dijakih državnih kot pri cerkvenih dijaških domovih ne doseže (aritmetične sredine) 4, pa vendar se dijaki cerkvenih domov, sodeč po podatkih, počutijo bolj domače v svojem dijaškem domu.

Kot pri še nekaterih drugih hipotezah, ki kažejo na to, da je življenje v cerkvenih domovih bolj pestro in zanimivo, da si dijaki med seboj bolj pomagajo, da vzgojitelji več časa preživijo zunaj zbornice in kabineta, bi rekla, da tudi ta hipoteza kaže na pozitivnejši »duh« cerkvenih dijaških domov. Ta duh bi lahko poimenovala duh »bratstva in sestinstva«, o katerem pogosto piše Sveto pismo, po katerem naj bi cerkveni dijaški domovi živeli: »Drug drugega ljubíte z bratovsko ljubeznijo. Tekmujte v medsebojnem spoštovanju.« Rim 12,10. Ta duh spodbuja, da je ljubezen do ljudi vedno na prvem mestu pred ostalimi stvarmi, da torej dijak ni samo dijak in vzgojitelj ni samo vzgojitelj, ampak da sta ta dva povezana v duhu krščanstva kot brata. Toplina pristnih toplih medsebojnih odnosov pa ustvarja domačnost.

8.10.

PROBLEM 10: Rojstni dan je osebni praznik vsakega posameznika, ki ga praznuje večina ljudi kot spomin na dan, ko so bili rojeni. Spomniti se na človeka za njegov rojstni dan je pozornost, ki kaže na to, da si mu naklonjen. V institucijah, kjer je veliko bivačih se pogosto takšne vrste pozornosti spregledajo, čeprav so pomembna gesta pri vzpostavljanju dobrih odnosov. Kako za praznovanje rojstnih dni skrbijo v državnih in kako v cerkvenih dijaških domovih?

HIPOTEZA 10: Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni razlik v intenzivnosti praznovanja rojstnih dni znotraj vzgojnih skupin.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o vzgojni skupini je **0,782** in je, kot smo ugotovili že pri prejšnji hipotezi, dovolj visoka vrednost za nadaljnje preverjanje hipoteze.

Izjave, ki so spraševale o dogajanju v vzgojni skupini, so v anketnem vprašalniku 8., 10., 20., 46., 117., 118. in 124. izjava.

Izjava »V vzgojni skupini praznujemo rojstne dneve.« je v anketnem vprašalniku pod številko 8.

državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Ocena standardne napake aritmetične sredine
Rojstni dnevi cerkveni dijaški dom	101	3,70	1,439	0,143
državni dijaški dom	99	2,18	1,273	0,128

tabela 19: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »V vzgojni skupini praznujemo rojstne dneve.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Rojstni dnevi sprejeta predpostavka homogenosti varianc	4,095	0,044	7,913	198	0,000
zavrnjena predpostavka homogenosti varianc			7,923	195,949	0,000

tabela 20: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »V vzgojni skupini praznujemo rojstne dneve.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »V vzgojni skupini praznujemo rojstne dneve.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,000.**

Obstajajo statistično pomembne razlike v tem, kako intenzivno praznujejo vzgojne skupine rojstne dneve v cerkvenih in kako intenzivno v državnih dijaških domovih. **V Cerkvenih dijaških domovih vzgojne skupine bolj praznujejo rojstne dneve kot vzgojne skupine v državnih dijaških domovih.** To lahko **potrdimo s tveganjem 1 ‰ in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Praznovanje rojstnih dni kaže na to, koliko je (med drugim) izkazana pozornost posameznemu dijaku v domu. Rojstni dan je osebni praznik vsakega posameznika, kjer se praznuje to, da dijak je, in da ga ima skupnost, v kateri se praznuje, rada. V dijaškem domu, kjer je razmeroma veliko dijakov, se posameznik precej hitro izgubi v skupini, če se vsakemu posebej ne izkazuje primerna pozornost.

V cerkvenih dijaških domovih, ki so v povprečju malce manjši, je to morda lažje in se zato v njih pogosteje praznuje rojstne dneve dijakov (v raziskavo pa so bili vključeni dijaški domovi tako, da razlika v številu dijakov ni bila drastično visoka).

Pa vendar, za to, da se vzgojitelj in dijaki spomnijo na rojstni dan posameznika, je potrebna pozornost in odločitev ter voščilo in praznovanje lahko dijaku veliko pomeni.

Razlika v praznovanju rojstnih dni v cerkvenih in državnih dijaških domovih pa je precej velika, v cerkvenih dijaških domovih je aritmetična sredina odgovorov kar 1,5 stopnje višja kot v državnih. Pobudo za praznovanje rojstnih dni v vzgojni skupini pripisujem vzgojitelju, ki je prvi odgovoren za odnose v skupini. Mislim, da je on tisti, od katerega je odvisno, ali se rojstni dnevi praznujejo, ali ne. Zaradi tega sklepam, da se v cerkvenih dijaških domovih vzgojitelji bolj trudijo, da dajo preko praznovanja rojstnih dni dijaku v skupini vrednost. Dajanje vrednosti pa znova povezujem s krščansko držo, ki daje vsakemu človeku vrednost in dostojanstvo.

Rekla bi, da je dijak v cerkvenem dijaškem domu, vsaj kar se tiče praznovanja rojstnih dni, bolj viden in upoštevan.

8.11.

PROBLEM 11: Sprehodi in izleti niso dobri samo zato, ker se dijaki ob njih sprostijo in je to zdrav način preživljanja prostega časa. Dobri so tudi zato, ker preko njih vzgojitelji dijakom pridejo osebno bližje in lahko vzpostavljajo bolj pristen in manj formalen odnos. Sprehodi in izleti so odvisni od pripravljenosti in iniciative vzgojitelja, okolice dijaškega doma, finančnih sposobnosti, časa, ki ga imajo dijaki in vzgojitelji ... V katerih dijaških domovih skupine pogosteje izkušajo to obliko skupnega druženja?

HIPOTEZA 11: Med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi v pogostosti izletov in sprehodov vzgojnih skupin ni razlik.

Vrednost Cronbachovega preizkusa zanesljivosti trditev o dejavnostih vzgojne skupine je **0,621**, kar sicer ni precej visoka vrednost, vendar jo sprejemam za dovolj visoko za nadaljne potrjevanje hipoteze, glede na to, da je anketni vprašalnik spraševal po subjektivnih mnenjih in ne objektivnih podatkih.

Izjave, ki so spraševale o dejavnostih vzgojne skupine, so 3., 112., 113. in 114. izjava.

Izjava »Z vzgojno skupino skupaj hodimo na sprehode in izlete.« je v anketnem vprašalniku pod številko 113.

	državni ali cerkveni DD	N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Ocena standardne napake aritmetične sredine
Z VS hodimo skupaj na cerkveni dijaški dom sprehode in izlete.		100	2,71	1,320	0,132
	državni dijaški dom	97	2,03	1,065	0,108

tabela 21: Frekvenčna tabela odgovorov na trditev »Z vzgojno skupino skupaj hodimo na sprehode in izlete.«

	Levenov test razpršenosti		t-test enakosti aritmetičnih sredin		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Z VS hodimo skupaj na sprejeta predpostavka homogenosti	9,320	0,003	3,966	195	0,000
sprehode in izlete. varianc					
ovržena predpostavka homogenosti			3,979	188,773	0,000
varianc					

tabela 22: Izračun t-testa statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med cerkvenimi in državnimi dijaškimi domovi na trditev »Z vzgojno skupino skupaj hodimo na sprehode in izlete.«

Vrednost t-testa, ki primerja aritmetične sredine odgovorov (na izjavo »Z vzgojno skupino hodimo na sprehode in izlete.«) dijakov v cerkvenih in državnih dijaških domovih **je 0,000**.

Obstajajo statistično pomembne razlike v tem, kako pogosto hodijo vzgojne skupine v državnih in cerkvenih dijaških domovih na skupne sprehode in izlete. **V cerkvenih dijaških domovih vzgojne skupine pogosteje hodijo na skupne sprehode in izlete kot vzgojne skupine v državnih dijaških domovih.** To lahko **potrdimo s tveganjem 1 % in ovržemo ničelno hipotezo**, da razlik v tej izjavi med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi ni.

Izleti in sprehodi so neformalno preživet čas z vzgojno skupino. Vzgojne skupine pogosto svoja srečanja preživijo v dogovarjanju tekočih zadev, ki se dogajajo v domu, v reševanju težav in v drugih formalnih obveznostih, izleti pa so čas, ko se vzgojna skupina skupaj z vzgojiteljem družijo neformalno in je tako priložnost za pristnejše ustvarjanje odnosov in spoznavanje, predvsem med vzgojiteljem in dijaki. Pogostost izletov in sprehodov je v dijaških domovih znotraj v skupin slabša, kar kažejo rezultati, katerih aritmetična sredina ne dosega povprečne ocene 3.

Vendar pa je obiskovanje izletov in sprehodov znotraj skupin cerkvenih dijaških domov kljub temu občutno pogostejše. Vzgojitelji se v cerkvenih dijaških domovih bolj trudijo za neformalno preživet čas z dijaki, morda zato, ker se bolj zavedajo pomembnosti le-tega, ali pa zato, ker jim dijaški dom omogoča s svojimi pravili in tudi bivalnimi možnostmi več priložnosti in časa za to.

Morda je razlog za dobljene rezultate tudi v tem, da dijaki v državnih dijaških domovih, ki so bili vključeni v raziskavo, po večini obiskujejo šolske programe z določenimi športnimi ali umetniškimi usmeritvami, ki jim posvečajo tudi popoldanski čas in imajo zato vzgojitelji v državnih dijaških domovih manj možnosti za srečevanje in druženje z vso svojo vzgojno skupino.

9. ZAKLJUČEK

Dom nadaljuje in dopolnjuje družinsko in šolsko vzgojo, je pa tudi pomemben socializacijski dejavnik, kar je še posebej pomembno v sedanjem času, ko družina ne opravlja celotne socializacijske funkcije, in ko so izbrisani prehodi med otroštvom in odraslostjo.

Glede na to, da so domovi namenjeni učencem, ki doraščajo, je v vzgojnih prizadevanjih poudarjena predvsem priprava učencev za sprejemanje družbenih vlog pa tudi oblikovanje svobodne, samostojne, dejavne, komunikativne in ustvarjalne, v družbeni prostor vpete in odgovorne osebnosti. Take vzgojne cilje je mogoče uresničevati v demokratično organizirani vzgojni ustanovi, kjer so učenci v dejavni vlogi in jim je omogočena refleksija in metakomunikacija, kjer lahko učenci neposredno razrešujejo konflikte, kjer ne poznajo prepovedanih in nepotrebnih administrativnih omejitev (Pšunder, 1992, str. 11).

Od dijaškega doma in vzgojnih procesov v njem javnost, starši, država in tudi dijaki veliko pričakujejo. Dijake vzgaja in pripravlja na odgovorno samostojno življenje v družbi.

Delo vzgojitelja je glede na njegove naloge zelo odgovorno in zahtevno, saj vzgojni učinki niso odvisni samo od njega samega, ampak v veliki meri od dijakovega sodelovanja in odziva, ki je odvisen od mnogih dejavnikov.

Od njega se pričakuje, da obloži mizo in vzbuja željo po jedi. Organizacija ne more predpisati vzgojiteljem, naj bodo do učencev pristni, navdušeni, motivirani, spontani in pozitivno usmerjeni. Za to je potrebna velika mera čustvene inteligence ter sposobnost kultiviranega poslušanja in odprtosti (Bajzek, 2008).

Vsekakor je smiselno kritično pogledati na delovanje dijaških domov in strokovno delovanje vzgojiteljev, usposobljenih za primerno vzgojno delovanje z dijaki. Vemo sicer, da recepta za idealno vzgojo mladostnika ni, ker je potrebno do vsakogar pristopiti individualno glede na njegove osebne potrebe in lastnosti, po drugi strani pa je potrebno krmariti z zahtevami in okoliščinami inštitucije, ki določa normative za vzgojno skupino, ki so precej nerealni za kvalitetno delo in posvečanje vsakemu posamezniku, kot bi to v resnici potreboval.

V cerkvenih dijaških domovih so (glede na izsledke izvedene empirične raziskave) vzgojni procesi učinkovitejši za ustvarjanje dobre klime za bivanje dijakov kot v državnih dijaških domovih.

To potrjujejo mnoge hipoteze, ki kažejo na to, da vzgojitelji bolj zaupajo svojim dijakom na besedo, da več časa preživijo med njimi kot pa v zbornici in kabinetu, da imajo z njimi intenzivnejši prijateljski telesni stik, da si dijaki med seboj pogosteje pomagajo pri učenju, da je dijakom življenje v cerkvenih dijaških domovih pestrejše in zanimivejše, da se v njih dijaki počutijo bolj domače, z vzgojno skupino pogosteje praznujejo rojstne dneve posameznikov, in da v vzgojni skupini pogosteje hodijo skupaj na izlete in sprehode.

Vse potrjene hipoteze kažejo na klimo v dijaških domovih, ki je povezana z odnosi med dijaki ter vzgojiteljem in dijaki.

Toplejšo klimo v cerkvenih dijaških domovih bi pripisala najvidnejši razliki med državnimi in cerkvenimi dijaškimi domovi – ta je seveda Cerkev kot institucija, ki ji cerkveni dijaški domovi pripadajo, oziroma natančneje katoliška vera, po vrednotah katere delujejo.

Vera nazorneje in bolj poudarja življenje po vrednotah Cerkve, za katere bi sicer lahko rekli, da so (vsaj v večini) vrednote celotne zahodne civilizacije. Življenje po vrednotah utemeljuje z zgledom Jezusa v evangelijih in drugih delih Svetega pisma, po katerem katoličani živijo. Če so vzgojitelji prvi, ki so po svojem življenju (v prvi vrsti kot ljudje in šele nato kot strokovnjaki) zgled življenja po teh vrednotah, potem se gotovo njihov način življenja tako ali drugače prenaša na dijake in njihovo dobro počutje v dijaškem domu. Pomembna vrednota so odnosi, medsebojno spoštovanje in ljubezen, duhovno bratstvo in sestrstvo.

Otroci, ne ljubimo z besedo, tudi ne z jezikom, ampak v dejanju in resnici. 1 Jn3, 18

Če so torej vzgojitelji cerkvenih dijaških domov tisti, ki svoje življenje živijo po vrednotah, bo to neposredno močno povezano z Gogalovim (2005) erosom, ljubeznijo do dijakov, vzgoje v dijaškem domu in elementov, ki jih preko nje vključujejo v delo. Vzgojitelji državnih dijaških domov morajo za svoj »eros« najti druge močne motive, da bodo enako intenzivno čutili veselje in ljubezen do dijakov in vzgoje ter poskrbeli za dobro klimo v dijaških domovih, v katerih delujejo.

Ob zaključku vprašalnika sem anketirane dijakinje in dijake pozvala, da naj napišejo še kaj, kar bi želeli dodati. Ena izmed dijakinj enega izmed cerkvenih dijaških domov je zapisala: *»V našem domu smo dijaki med seboj res povezani in to mi je zelo všeč, saj poznam večino dijakov na drugih šolah (mislim), pa se dijaki med seboj ne poznajo tako dobro.«*

Po drugi strani so sicer dijaki cerkvenih dijaških domov izrekli tudi naslednje besede: *»Naš dijaški dom je najdražji zapor v Sloveniji.«*, kar kaže na drug vidik delovanja teh dijaških domov.

Dijaki državnih dijaških domov svojih občutkov o bivanju v dijaškem domu niso zapisali, zato njihovih komentarjev ne morem primerjati s komentarji sovrstnikov v cerkvenih dijaških domovih.

V državnih dijaških domovih vzgojitelji pogosteje urejajo učno pomoč dijakom in so bolj intenzivno v stiku z njihovimi starši.

Pšundrova (1992) je zapisala, da mnogi starši ocenjujejo uspešnost doma po tem, kakšen učni uspeh je dosegel njihov otrok, zato se dom pojavlja v odnosu do šole in staršev v kompenzacijskem odnosu.

Glede na potrjene rezultate bi lahko postavila ugotovitev, da vzgojitelji v državnih dijaških domovih bolj kot vzgojitelji v cerkvenih dijaških domovih čutijo kompenzacijski odnos do šole in staršev ter so zaradi tega s starši v bolj intenzivnem odnosu in se sami bolj trudijo za učni uspeh posameznega dijaka.

Kljub temu, da sicer izvedena raziskava kaže na to, da so v vzgojnih procesih vsaj po večini cerkveni dijaški domovi učinkovitejši, še vedno mislim, da je vsak dijaški dom zase celota, in da vsak zase na svoj lastni način izvaja vzgojni program. Gotovo so med njimi razlike po kvaliteti, ki jih lahko preverimo z učinki, ki jih vzgoja prinaša, a gotovo ni samo verska pripadnost edini kriterij, ki vpliva na (ne)kvalitetno delo.

Leto dni sem tudi sama delala kot vzgojiteljica v cerkvenem dijaškem domu in zanimivo opažanje, ki sem ga izkusila, je, da se za vpis v cerkvene dijaške domove (in gimnazije) odloča vedno več dijakov (in staršev), ki od doma nimajo verskih vrednot, vendar očitno vidijo v teh domovih obet za kvalitetno izobraževanje in vzgojo. Mislim, da je to zgovoren dokaz, da se od teh dijaških domov pričakuje nekaj več. Očitno upravičeno.

Cerkev ne samo pričakuje pomoč države oziroma celotne družbe pri svojem delu, ampak jo zaradi koristi, ki jih od njenega delovanja ima celotna družba, povsem upravičeno tudi zahteva. Tak zahtevak ji pripada po načelu pravičnosti, demokratičnosti pa tudi po logiki čistega ekonomskega računa. Z razmeroma majhnim vložkom namreč lahko država prek Cerkev angažira tudi mnogo prostovoljcev, ki delujejo v korist drugih predvsem iz verskih nagibov in na ta način zmanjšajo breme vseh državljanov. Tako prihranjena sredstva se lahko potem koristno uporabijo drugod (Krašovec, 2006, str. 9).

Diplomsko delo kaže na kvaliteto cerkvenih dijaških domov in mislim, da lahko pripomore k nadaljnjim študijam in odločitvam države o tem, v kolikšni meri naj financira zasebne, cerkvene dijaške domove. Glede na rezultate menim, da si cerkveni dijaški domovi zaslužijo večjo podporo države, enako kot jo dobijo državni dijaški domovi, torej 100 % kritje stroškov vzgojnega dela.

10. VIRI IN LITERATURA

1. Bajzek, J. (2008). *Odiseja mladih*. Ljubljana: Didakta.
2. Cenčič, M., Autor, O., Gartner, J. in Tomić, A. (1988). *Poglavja iz pedagogike*. Ljubljana: DZS.
3. Dečman Dobrnjič, O. (2002). *Kako vodeni doživljajo vodenje*. Koper: Skupnost dijaških domov Slovenije.
4. Dečman Dobrnjič, O., Černetič, M., Rožman, Z. (2007). *Trendi in scenariji dijaških domov, futurološki pristop*. Kranj: Moderna organizacija.
5. Dekleva, B. (1993). *Življenje v zavodu in potrebe otrok: normalizacija*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
6. *Dijaški in študentski domovi* (1976). Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
7. E. Muuss, R. (1996). *Theories of adolescence*. New York: Mcgraw-Hill companies.
8. Gogala, S. (2005). *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.
9. Gomien, D. (1991), *Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah*. Strasbourg: Svet Evrope.
10. Horvat, L., Magajna, L. (1989). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
11. *Katekizem katoliške Cerkve (2008)*. Ljubljana: Družina.
12. Klapan, A., (1996). *Učenje u učeničkom domu*. Rijeka: Pedagoška fakulteta.
13. Kodelja, Z. (1995). *Laična šola – pro et contra*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
14. Kordeš, M. (2001). *Institucionalna vzgoja mladih v postmoderni*. Socialna pedagogika, vol. 5, (št. 4), str. 393-411.
15. Krašovec, M. (2006). *Financiranje Cerkve – primerjava Slovenije z Avstrijo, Hrvaško, Madžarsko, Italijo in Nemčijo ter nekdanjo kraljevino Jugoslavijo*. Ljubljana: Družina.

-
16. Marentič Požarnik B., (1988). *Dejavniki uspešnega učenja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
 17. Mihelj, V. (2002). *Mladina 2000, Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Aristej: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
 18. Mravlje, M. (1996). *Kazen v dijaškem domu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 19. *Nosite bremena drug drugemu* (2010). Maribor: Slovenski pastoralni svet.
 20. Poljšak Škraban, O. (2004). *Obdobje adolescence in razvoj identitete : izbrane teme*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 21. Pšunder, M. (1992). *Dijaški dom, mladostnik, odklonkost*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
 22. Potkonjak, N., Simleš, P. (1989). *Pedagoška enciklopedija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
 23. Rosić, V. (1996). *Odgovorno-obrazovni rad u učeničkom domu : prilozi metodici odgojnog rada*. Rijeka : Pedagoška fakulteta.
 24. Rupret, I. (1999). *Primerjava osebnostnega in socialnega osamosvajanja mladostnika v dijaškem domu in družini*. Diplomsko delo: Pedagoška fakulteta.
 25. Skalar, V., Horvat, J., Malus, M., Petelin, M., Skok, A., Starkl, D. idr. (1994). *Okvirni vzgojni program za dijaške domove*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
 26. Starkl, D. (1999). *Priročnik za vzgojitelje v dijaškem domu*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
 27. *Sveto pismo – slovenski standardni prevod*. (2007). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
 28. Šetina, M. (2002). *Zasebno šolstvo v Sloveniji*. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

-
29. Šimec, M., Krek, J. (1996). *Zasebno šolstvo – struktura, primerjava različnih šolskih sistemov in zakonodajne rešitve v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
30. Škoflek, I. (1989). *Evalvacija procesov in efektov zavodskega tretmana otrok in mladostnikov z motnjami vedenja v socialistični republiki Sloveniji*. Doktorska disertacija, Beograd: samozaložba.
31. Tomič. (1997). *Izbrana poglavja iz didaktike, študijsko gradivo za pedagoško-andragoško izobraževanje 1*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
32. Ule, M., Mihelj, V. (1995). *Prehodnost mladine*. Ljubljana: DZS : Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
33. *Veliki splošni leksikon* (1997-1998). Ljubljana: DZS.
34. Zorman, M. (2010). Zasebni in javni vrtci: primerjava programov z vidika financiranja in kakovosti. *Socialna pedagogika*, vol. 14, (št. 3).

VIRI

35. Klemenčič, M. M., (2005). Pa ne spet SPSS!!! Gradivo za kvantitativno obdelavo podatkov pri predmetu Preddiplomski seminar. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, oddelek za socialno pedagogiko.

ZAKONI IN PRAVILNIKI:

36. Pravilnik o normativih in standardih v dijaških domovih (2003).
37. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996).

INTERNETNI VIRI:

38. *Trend vpisa v dijaške domove 2002-2010*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Pridobljeno: 2. 2. 2011

http://www.mss.gov.si/si/solstvo/srednjesolsko_izobrazevanje/dijaski_domovi/.

39. *Stanje v dijaških domovih v šolskem letu 2010/2011*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno: 2. 2. 2011

http://www.mss.gov.si/si/solstvo/srednjesolsko_izobrazevanje/dijaski_domovi/.

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK ZA DIJAKE

Lep pozdrav.

Sem Polonca Hartman, absolventka socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Pišem diplomsko nalogo in v njej raziskujem procese (dogajanja) v dijaških domovih. Za namen svoje naloge potrebujem odgovore dijakov/dijakinj, ki prebivate v dijaških domovih, zato te prosim, da mi pomagaš, tako da rešiš ta anketni vprašalnik.

Prosim, da odgovarjaš iskreno in premišljeno, ter da odgovoriš na vsa vprašanja.

Že vnaprej se ti iskreno zahvaljujem za tvojo pomoč.

1. Spol (obkroži): M Ž
2. Dijaški dom v katerem bivaš (naziv):
3. Šola (naziv):
4. Letnik (razred):

Anketni vprašalnik izpolniš tako, da za vsako vprašanje oz. poved po lastni izbiri oz. oceni obkrožiš ustrezno številko, pri tem pa upoštevaš:

Sploh ne drži = 1

Ne drži = 2

Neopredeljeno = 3

Drži = 4

Popolnoma drži = 5

5. Preden vzgojitelj vstopi v mojo sobo, potrka.	1	2	3	4	5
6. V vzgojni skupini se počutim sprejetega, sprejeto.	1	2	3	4	5
7. Vzgojitelj je pravičen, kadar ukrepa in odloča o zadevah, ki se tičejo dijakov.	1	2	3	4	5
8. V vzgojni skupini praznujemo rojstne dneve.	1	2	3	4	5
9. S cimri/cimrami v sobi se dobro razumem.	1	2	3	4	5
10. V vzgojni skupini me sprejmejo takšnega/takšno, kakršen/-a sem.	1	2	3	4	5
11. Dijaški dom mi nudi prave možnosti za učenje.	1	2	3	4	5
12. Vzgojitelj me spoštuje.	1	2	3	4	5
13. Vzgojitelj/-ica kliče dijake/dijakinje z žaljivimi vzdevki.	1	2	3	4	5
14. Vzgojitelju zaupam.	1	2	3	4	5
15. Vzgojitelj se vplete v konflikt med dijaki/dijakinjami.	1	2	3	4	5
16. Interesne dejavnosti v domu so pomembne za dobro klimo v njem.	1	2	3	4	5
17. Vzgojitelja/vzgojiteljico spoštujem.	1	2	3	4	5
18. Mislim, da se vzgojitelji med seboj dobro razumejo.	1	2	3	4	5
19. Vzgojitelj/-ica postavlja brezpogojne zahteve.	1	2	3	4	5
20. V vzgojni skupini se dobro počutim.	1	2	3	4	5
21. Vzgojitelj/-ica zna prisluhniti.	1	2	3	4	5
22. Vzgojitelj/-ica opazi, če je kaj narobe z mano.	1	2	3	4	5
23. Vzgojitelju/vzgojiteljici ni mar zame.	1	2	3	4	5
24. Vzgojitelj/-ica se zanima zame.	1	2	3	4	5
25. Vzgojitelju/vzgojiteljici zaupam svoje osebne težave.	1	2	3	4	5
26. Hrana v dijaškem domu je okusna.	1	2	3	4	5
27. Vzgojitelj me upošteva, ko podam svoje mnenje ali predlog.	1	2	3	4	5
28. Dobro se razumem z osebjem dijaškega doma (čistilke, kuharice, hišnik).	1	2	3	4	5
29. Matični/matična vzgojitelj/-ica se trudi zame, ko imam težave.	1	2	3	4	5
30. Vzgojitelj/-ica ne zna dobro reševati konfliktov med dijaki.	1	2	3	4	5
31. Vzgojitelj/-ica kliče dijake/dijakinje po ljubkovalnih vzdevkih (če jih imajo).	1	2	3	4	5
32. Vzgojitelj/-ica ne opazi problemov, ki se dogajajo z dijaki.	1	2	3	4	5
33. Pravila v dijaškem domu se mi zdijo ustrezna.	1	2	3	4	5
34. Vzgojitelj/-ica ima nekatere dijake/dijakinje raje kot druge.	1	2	3	4	5
35. Vzgojitelj/-ica mi je za vzgled.	1	2	3	4	5
36. Življenje v dijaškem domu je pestro in zanimivo.	1	2	3	4	5
37. V odnosu do vzgojitelja se počutim domače.	1	2	3	4	5
38. V dijaškem domu mi je dolgčas.	1	2	3	4	5

39. Vzgojitelj je pošten.	1	2	3	4	5
40. Aktivno sooblikujem dogajanje v dijaškem domu (s svojimi talenti, pripravljenostjo pomagati ...).	1	2	3	4	5
41. Vzgojitelj/-ica me povabi na pogovor, ko imam težave.	1	2	3	4	5
42. Vzgojitelj/-ica ignorira težave v vzgojni skupini.	1	2	3	4	5
43. Vzgojitelj/-ica je strog/-a.	1	2	3	4	5
44. Večerni izhod »dobim«, če zanj zaprosim.	1	2	3	4	5
45. Zdi se mi, da so vzgojitelji v domu preobremenjeni.	1	2	3	4	5
46. Naša vzgojna skupina se dobro razume med seboj.	1	2	3	4	5
47. Vzgojitelj me usmerja, svetuje pri življenjskih odločitvah.	1	2	3	4	5
48. Vzgojitelji delujejo, ukrepajo, reagirajo enotno.	1	2	3	4	5
49. V dijaškem domu lahko skrbim za udeleževanje v športu.	1	2	3	4	5
50. Vzgojitelj/-ica ne ukrepa pravilno ob problemih z dijaki.	1	2	3	4	5
51. V sobi sem s cimri/cimrami, s katerimi sem sam izrazil/-a željo, da bi rad/-a bil/-a.	1	2	3	4	5
52. Družim se tudi z dijaki/dijakinjami ostalih vzgojnih skupin.	1	2	3	4	5
53. Ko imamo srečanje vzgojne skupine, se pogovarjamo o težavah v njej.	1	2	3	4	5
54. Vzgojitelj vpije na dijake.	1	2	3	4	5
55. Ko imamo srečanje vzgojne skupine, se pogovarjamo o tekočih zadevah, ki se dogajajo v skupini in v domu.	1	2	3	4	5
56. Matični vzgojitelj mi je kot drugi starš.	1	2	3	4	5
57. Ko imamo srečanje vzgojne skupine, se pogovarjamo o zanimivih temah, se skupaj šalimo, imamo debato.	1	2	3	4	5
58. Vzgojitelj/-ica pohvali dijaka/dijakinjo, ki si to zasluži.	1	2	3	4	5
59. Vzgojitelj/-ica naredi vso delo v vzgojni skupini sam/-a.	1	2	3	4	5
60. Vzgojitelj/-ica spodbuja našo aktivnost v skupini.	1	2	3	4	5
61. Imamo obvezne učne ure.	1	2	3	4	5
62. Vzgojitelja/vzgojiteljico kličem po imenu.	1	2	3	4	5
63. Vzgojitelj/-ica me spodbuja za načrtovanje življenja v prihodnosti.	1	2	3	4	5
64. Vzgojitelj/-ica me tika.	1	2	3	4	5
65. Vzgojitelj/-ica opominja na čistočo in red v sobah.	1	2	3	4	5
66. Vzgojitelji/-ica obedujejo z nami ob obrokih.	1	2	3	4	5
67. Vzgojitelja/vzgojiteljico podpiram pri njenih ukrepih	1	2	3	4	5

in odločitvah, ker ve, kaj dela.					
68. Prosti čas v dijaškem domu je čas, ko se lahko odpočijem.	1	2	3	4	5
69. Vzgojitelj/-ica lahko brez mojega dovoljenja pregleda moje osebne stvari.	1	2	3	4	5
70. Prosti čas v dijaškem domu je čas, ko lahko uživam.	1	2	3	4	5
71. Vzgojitelj/-ica je do vseh enako pravičen/-a.	1	2	3	4	5
72. Prosti čas v dijaškem domu je čas, ki ga lahko koristno preživim.	1	2	3	4	5
73. Vzgojna skupina ima srečanja.	1	2	3	4	5
74. Vzgojitelj/-ica tudi sam/-a dela tako, kot zahteva to od nas.	1	2	3	4	5
75. Vzgojitelj/-ica me dobro pozna.	1	2	3	4	5
76. Vzgojitelj/-ica je v stiku z mojimi učitelji/učiteljicami v šoli.	1	2	3	4	5
77. Vzgojitelj/-ica nima pojma, kaj se v resnici dogaja z mano.	1	2	3	4	5
78. Za vstop v dijaški dom sem se odločil sam/-a.	1	2	3	4	5
79. Vzgojitelj/-ica ima smisel za humor.	1	2	3	4	5
80. Vzgojitelj/-ica je odprta oseba.	1	2	3	4	5
81. V domu se dogajajo kraje.	1	2	3	4	5
82. Vzgojitelj/-ica ne zna pristopiti do dijakov, se spustiti na njihovo raven	1	2	3	4	5
83. Vzgojitelj/-ica me gleda zviška.	1	2	3	4	5
84. Vzgojitelj/-ica se trudi, da bi se v skupini med seboj dobro razumeli.	1	2	3	4	5
85. V dijaškem domu lahko razvijam svoje talente.	1	2	3	4	5
86. Vzgojitelj/-ica me pozdravi, ko me sreča na hodniku.	1	2	3	4	5
87. Ko si želim počitka, se lahko spočijem	1	2	3	4	5
88. Vzgojitelji me opominjajo, če sem v času nočnega počitka nemirno obnašam.	1	2	3	4	5
89. Vzgojitelji podpirajo ljubezenske odnose med fantom in dekletom.	1	2	3	4	5
90. Vzgojitelj/-ica pare (fant - dekle) spodbuja k pogovoru.	1	2	3	4	5
91. Vzgojitelj/-ica me spodbuja o premišljevanju o mojem bodočem poklicu.	1	2	3	4	5
92. Vzgojitelj/-ica se veseli z menoj ob mojih uspehih.	1	2	3	4	5
93. Vzgojitelj/-ica opominja za mojo osebno higieno, če	1	2	3	4	5

je to potrebno.					
94. Vzgojitelj/-ica mi ne verjame, ko govorim resnico.	1	2	3	4	5
95. V domu prisluhnejo mojim željam glede prehranjevanja.	1	2	3	4	5
96. V dijaškem domu se počutim domače.	1	2	3	4	5
97. Vzgojitelja/vzgojiteljico pozdravim, ko ga/jo srečam na hodniku.	1	2	3	4	5
98. V domu poskrbijo, da se zdravo prehranjujem.	1	2	3	4	5
99. Vzgojitelji me spodbujajo k moji ustvarjalnosti.	1	2	3	4	5
100. Vzgojitelj/-ica me obravnava kot enakovrednega sogovorca.	1	2	3	4	5
101. Vzgojitelj/-ica z mano igra družabne ali športne igre.	1	2	3	4	5
102. V dijaškem domu se počutim samostojno.	1	2	3	4	5
103. Vzgojitelj/-ica se zahvali dijaku/dijakinji, ko si ta zasluži.	1	2	3	4	5
104. Upoštevam pravila v dijaškem domu.	1	2	3	4	5
105. Sobo imam urejeno, ne da bi me moral kdo na to opozarjati.	1	2	3	4	5
106. Sobo pospravim, če me kdo na to opozori.	1	2	3	4	5
107. Nekaterih pravil v domu namenoma ne upoštevam.	1	2	3	4	5
108. Ko odhajam iz sobe, jo zaklenem.	1	2	3	4	5
109. Jutranje bujenje organizirajo vzgojitelji na prijeten način.	1	2	3	4	5
110. Vzgojitelji zahtevajo, da gremo spat na prijazen način.	1	2	3	4	5
111. Če ne spimo, nam vzgojitelj/-ica na silo ugasne luč.	1	2	3	4	5
112. Če želimo kaj početi, se v vzgojni skupini odločimo skupaj.	1	2	3	4	5
113. Z vzgojno skupino skupaj hodimo na sprehode in izlete.	1	2	3	4	5
114. Z vzgojno skupino skupaj hodimo na več dnevna letovanja.	1	2	3	4	5
115. V dijaškem domu praznujemo praznike.	1	2	3	4	5
116. Imam ključ svoje sobe.	1	2	3	4	5
117. Probleme, nastale v skupini, rešujemo skupaj.	1	2	3	4	5
118. Vzgojitelj/-ica pred skupino pohvali dijaka/dijakinjo, ki si to zasluži.	1	2	3	4	5

119. Na učnih urah vzgojitelj/-ica zahteva red in disciplino (točnost, tišino).	1	2	3	4	5
120. Učne ure so čas, ko se dijaki intenzivno učimo.	1	2	3	4	5
121. V dijaškem domu se počutim svobodno.	1	2	3	4	5
122. Vzgojitelj/-ica na učnih urah preverja, kaj se učimo.	1	2	3	4	5
123. Tistim dijakom/dijakinjam, ki imajo učne težave, vzgojitelji uredijo učno pomoč.	1	2	3	4	5
124. Dijaki v vzgojni skupini si med seboj pomagamo pri učenju.	1	2	3	4	5
125. Vzgojitelj/-ica ima z mano tudi fizičen stik (me potrepnja po rami, me objame).	1	2	3	4	5
126. Dijaki/dijakinje v dijaškem domu kadijo travo.	1	2	3	4	5
127. Vzgojitelj/-ica zahteva, da vsak od nas sodeluje v skupini.	1	2	3	4	5
128. Mislim, da imajo »domski/-ske« dijaki/dijakinje slabše ocene kot »zunani/-ske« dijaki/dijakinje.	1	2	3	4	5
129. Dijaki/dijakinje se opijajo v domu.	1	2	3	4	5
130. Vzgojitelj/-ica je v rednem stiku z mojimi starši/skrbniki.	1	2	3	4	5
131. Dijaki/dijakinje prihajajo v dom pod vplivom alkohola.	1	2	3	4	5
132. Vzgojitelji ukrepajo v primeru pitja alkohola.	1	2	3	4	5
133. Vzgojitelji ukrepajo v primeru kajenja.	1	2	3	4	5
134. Vzgojitelj/-ica je naiven/naivna.	1	2	3	4	5
135. Vzgojitelj/-ica ne razume šal, ki jih imamo med seboj.	1	2	3	4	5
136. Vzgojitelja/vzgojiteljico preklinjanje dijakov ne moti.	1	2	3	4	5
137. V domu prihaja do verbalnega in fizičnega nasilja med dijaki/dijakinjami.	1	2	3	4	5
138. Vzgojitelji veliko časa preživijo zase v zbornici ali kabinetu.	1	2	3	4	5

Se ti zdi pomembno še kaj, kar bi želel dodati, pa ni bilo postavljeno v vprašanjih? _____
